

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТУСА**

МОТРУК ІВАН ІГОРОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
теорії та історії держави і права
та адміністративного права,
к.ю.н., доцент
А.Є. Краковська
« ____ » _____ 2020 р.

**АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ
В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ**

Спеціальність 081 Право

Магістерська робота

Керівник:

**Нестеренко А.С., доцент кафедри теорії
та історії держави і права та
адміністративного права,
д.ю.н., доцент**

Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ЕКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2020

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Керівник: Нестеренко А.С.
доцент кафедри теорії та історії
держави і права та
адміністративного права
доктор юридичних наук, доцент

« 5 » 10. 2020 р.

МАГІСТЕРСЬКЕ ЗАВДАННЯ

здобувача вищої освіти 2 курсу СО «Магістр»
денного відділення спеціальності 081 «Право»

Мотрука Івана Ігоровича

- 1. Тема роботи:** Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.
- 2. Строк надання роботи керівнику:** 23.11.2020 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** наукові джерела, нормативно-правові акти України та зарубіжних країн, практика застосування законодавства щодо адміністративних правопорушень в інформаційній сфері.
- 4. Робота виконується на базі:** кафедри теорії та історії держави і права та адміністративного права.
- 5. Результати дослідження:** визначення сутності та особливостей адміністративних правопорушень в інформаційній сфері; розробка пропозицій щодо удосконалення правових засад адміністративних правопорушень в інформаційній сфері.
- 6. Область застосування результатів роботи:** наукова діяльність.

Тема магістерської роботи зареєстрована наказом № 480/08 від 15.10.2020 р.

Ст. лаборант кафедри _____
(підпис)

УЗГОДЖЕНО

« 5 » жовтня 2020 р.

Зав. кафедри теорії та історії держави і
права та адміністративного права
к.ю.н., доцент

А.Є. Краковська

АНОТАЦІЯ

Мотрук І.І. Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері. Магістерська робота. 081 Право. Кафедра теорії та історії держави і права та адміністративного права юридичного факультету, Донецький національний університет імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України. Вінниця, 2020. 75 с.

Магістерську роботу присвячено визначенню юридичної природи та ознак адміністративного правопорушення в інформаційній сфері. В роботі проаналізовано види адміністративних правопорушень в цій сфері; виявлено особливості складу цих правопорушень. В Розділі 2 проаналізовано теоретико-правову основу адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері; виявлено основні характерні риси адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, визначено її мету, функції та принципи; проаналізовані види адміністративних стягнень, які застосовуються за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері. Розроблено пропозиції та визначено перспективні напрями удосконалення правових засад з питань адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.

Ключові слова: адміністративні правопорушення в інформаційній сфері; види адміністративних правопорушень в цій сфері; склад адміністративного правопорушення; адміністративна відповідальність; юридична відповідальність; характерні риси, мета, функції, принципи адміністративної відповідальності; адміністративні стягнення як заход адміністративної відповідальності.

Бібліограф.: 59 найм.

SUMMARY

Motruk I.I. Administrative Offences in the Information Field. Master's thesis. 081 LAW. Department of Theory and History of State and Law and Administrative Law of the Faculty of Law, Vasyl' Stus Donetsk National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2020. 75 p.

The master's thesis is devoted to the definition of the legal nature and signs of an administrative offense in the information sphere. The paper analyzes the types of administrative offenses in this area; revealed the peculiarities of the composition of these offenses. Section 2 analyzes the theoretical and legal basis of administrative liability for administrative offenses in the information sphere; the main characteristics of administrative liability for administrative offenses in the information sphere are identified, its purpose, functions and principles are determined; analyzed the types of administrative penalties applied for administrative offenses in the information sphere.

Keywords: administrative offenses in the information sphere; types of administrative offenses in this area; composition of an administrative offense; administrative liability; legal liability; characteristics, purpose, functions, principles of administrative responsibility; administrative penalties as a measure of administrative responsibility.

Bibliography: 59 items.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ	8
1.1. Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері: юридична природа, поняття, ознаки	8
1.2. Види адміністративних правопорушень в інформаційній сфері	16
1.3. Особливості складу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері	27
Розділ 2. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ	37
2.1. Теоретико-правова основа адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері	37
2.2. Основні риси, мета, функції та принципи адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері	47
2.3. Заходи адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері	54
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Основною умовою стабільного та сталого розвитку суспільства і держави є забезпечення функціонування інформаційної сфери як правового простору. Правове регулювання цієї сфери покликане упорядкувати суспільні відносини в інформаційній сфері, оскільки вони виникають в процесі здійснення інформаційної взаємодії, забезпечують реалізацію інтересів людини, суспільства та держави. У зв'язку з цим зростає значення інформаційної безпеки як системи захисту інтересів особистості, суспільства та держави в інформаційній сфері та правових засобів її забезпечення, зокрема в частині попередження та припинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері. В цілому інститут адміністративних правопорушень в цій сфері та інститут адміністративної відповідальності за них є комплексним життєво необхідним утворенням у межах системи права.

Різні аспекти правопорушень в інформаційній сфері висвітлювались в роботах українських та зарубіжних учених: В.Б. Авер'янова, В.А. Комарова, Н.В. Паршиної, В.С. Цимбалюка, І.В. Мартянова та ін. В той же час розвиток технологій в інформаційній сфері стосується безпосередньо прав та свобод людини і громадянина, що викликає необхідність комплексного аналізу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері з точки зору і юридичної науки, і погляду на законодавство Європейського Союзу, і практики застосування законодавства в цій сфері.

Метою дослідження є визначення сутності та особливостей адміністративних правопорушень в інформаційній сфері; розробка пропозицій щодо удосконалення правових засад адміністративних правопорушень в інформаційній сфері. Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких наукових завдань:

визначити юридичну природу, поняття та ознаки адміністративного правопорушення в інформаційній сфері;

проаналізувати види адміністративних правопорушень в інформаційній

сфері;

виявити особливості складу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері та проаналізувати його елементи;

визначити теоретико-правову основу адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері;

виявити основні характерні риси адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, визначити її мету, функції та принципи;

проаналізувати та класифікувати види адміністративних стягнень, які застосовуються за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері;

розробити пропозиції щодо удосконалення правових засад адміністративних правопорушень в інформаційній сфері.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері притягнення особи до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення. **Предметом дослідження** є адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.

Методологічною основою магістерського дослідження є сукупність загальнонаукових та приватнонаукових методів, серед яких: діалектичний метод; логічний метод; метод синтезу та аналізу; системно-структурний метод; формально-юридичний та порівняльно-правовий методи.

Результатами, що виносяться на захист, є:

визначено юридичну природу та ознаки адміністративного правопорушення в інформаційній сфері, запропоновано його визначення;

виокремлено та проаналізовано види адміністративних правопорушень в інформаційній сфері;

виявлено особливості складу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері та проаналізовані його елементи;

проаналізовано теоретико-правову основу адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері;

виявлено основні характерні риси адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, визначено її мету, функції та принципи;

проаналізувати та узагальнені види адміністративних стягнень, які застосовуються за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері;

розроблено пропозиції та визначено перспективні напрями удосконалення правових засад з питань адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у використанні певних розробок та висновків під час написання та опублікування статті та тез доповіді, а також розробці пропозицій щодо удосконалення правових засад адміністративних правопорушень в інформаційній сфері.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень, що включені до магістерської роботи, представлені у вигляді:

опублікованих тез доповіді на тему «Адміністративна відповідальність та адміністративні правопорушення в інформаційній сфері» (*Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки*. Випуск XXVIII: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Осінні юридичні читання». 26.11.2020 року. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 268 с. С. 181-186); надіслана для опублікування у співавторстві стаття в електронному фаховому виданні, внесеному до бази HeinOnline (*Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 83).

Структура магістерської роботи була обумовлена метою та завданням дослідження і складається зі вступу, двох розділів, шістьох підрозділів, висновків, списку використаних джерел (59 найменувань) та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

1.1. Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері: юридична природа, поняття, ознаки

Забезпечення функціонування інформаційної сфери як правового простору є основною умовою сталого та стабільного розвитку суспільства і держави. Правове регулювання інформаційної сфери покликане впорядкувати суспільні інформаційні відносини, які виникають при здійсненні інформаційної взаємодії та забезпечують реалізацію прав та інтересів людини, суспільства та держави. Права громадян в інформаційній сфері у розвинутому суспільстві потребують особливого захисту, передбаченого на сьогоднішній день різними галузями права, такими як адміністративне, цивільне, конституційне та іншими. У зв'язку з цим зростає значення інформаційної безпеки як системи захисту інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній сфері, зокрема в частині попередження та припинення правопорушень у цій сфері.

Різні аспекти правопорушень в інформаційній сфері висвітлювались в роботах українських та зарубіжних вчених, таких як: В.Б. Авер'янова, О.А.Банчука, ВА. Комарова та ін. В той же час розвиток технологій в інформаційній сфері безпосередньо стосується прав і свобод людини і громадянина, а це в свою чергу викликає необхідність комплексного аналізу правопорушень в інформаційній сфері з точки зору юридичної науки, практичної діяльності законодавства Європейського Союзу.

Правопорушення в інформаційній сфері представлені як різновид соціального конфлікту, заборонена нормами права взаємодія суб'єктів інформаційної сфери. Дослідження сутності правопорушення в інформаційній сфері доцільно розглядати в контексті моделі співвідношення такої пари категорій як «правопорушення» та «юридична відповідальність», а також їх

взаємовпливу. Визначення юридичної природи та сутності правопорушень в інформаційній сфері має значення і для науки, і для практики формування законодавства в інформаційній сфері. На думку О.Ф. Скакун, зв'язок правопорушення та юридичної відповідальності виявляється не тільки в алгоритмі складу (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона) правопорушення та його властивостях виникнення охоронних правовідносини, не тільки у завершеності динаміки протиправних діянь зловмисника, настанні правових каральних наслідків та право-відновлюваних заходів [1, с. 412]. Також доцільно погодитися з думкою О.І. Остапенка, що важливе значення для визначення природи правопорушення має існування правових дозволів та заборон [2, с. 46], а також позицією В.С. Цимбалюк щодо обмежень ТА стимулів як різноманітних методів правового регулювання і забезпечення інтересів суб'єктів в інформаційній сфері [3, с. 48].

Існує необхідність чіткого закріплення в нормах права системи дозволів, заборон та обмежень, які стають змістом складу правопорушення в інформаційній сфері. При цьому виявляється їх тісний зв'язок з нормами, що визначають юридичну відповідальність. Таке завдання, на думку В.Б.Авер'янова, вирішується за допомогою конструювання моделі конкретних складів правопорушень [4, с. 434]. Формування конкретних складів правопорушень в інформаційній сфері залежить від того, як визначаються в нормах права законодавства в цій сфері певні дозволи, заборони, обмеження, які формують правовий режим в інформаційній сфері.

Таким чином, сутність правопорушення в інформаційній сфері проявляється в тісному взаємозв'язку норм, які передбачають юридичну відповідальність за їх вчинення, із системою дозволів, заборон, обмежень та стимулів, які формують правовий режим в інформаційній сфері. З точки зору А.І.Марущака, від ступеня такого взаємозв'язку залежить не тільки ефективність конструювання складів правопорушень в інформаційній сфері, а й вирішення завдань протидії таким правопорушенням особливо в сучасній ситуації з поширенням порушень цілісності інформаційних систем,

розміщенням у загальнодоступному інформаційному середовищі людської діяльності інформації обмеженого використання, що має соціально-шкідливий контент або високий рівень суспільної небезпеки, а також порушеннями авторського права в мережі Інтернет [5, с. 485].

Базовою умовою дослідження сутності правопорушення в інформаційній сфері як феномена є його загальнонаукове обґрунтування з точки зору аналізу його істотних ознак, виокремлення властивостей та взаємозв'язків, зіставлення з іншими предметами та явищами. Загальні властивості досліджуваного явища належать до загального поняття «правопорушення». До таких властивостей та ознак в теорії права відносять: протиправність, суспільну небезпеку, деліктоздатність, наявність вини та караність. В той же час, властивості та ознаки, характерні для всіх галузей діяльності, мають свої відмінні риси та суттєві ознаки.

В процесі дослідження можна виявити найбільш істотні властивості, які зберігають свою якість, протиправні дії. Правопорушення в інформаційній сфері здійснюються переважно в особливій галузі людської діяльності тобто у сфері пошуку, створення, обробки, передавання, одержання, зберігання, захисту та використання відомостей про навколишній світ (інформації), тобто інформаційній сфері; умови середовища є важливими обставинами вчинення інформаційних діянь.

Норми права за природою об'єктивно відстають від суспільних відносин, що в інформаційну епоху привносить невизначеність ситуації, пов'язаної з правовим забезпеченням інформаційних інтересів особистості, суспільства та держави, причому відповідну роль в цьому виконують міжнародні правові акти з питань регулювання інформаційної сфери. Вплив цих актів на формування правового забезпечення захисту інтересів суб'єктів інформаційних правовідносин в Україні обумовлений адаптацією національного законодавства до вимог законодавства Європейського Союзу.

Норми, які регламентують суспільні відносини в інформаційній сфері містяться і в інформаційному законодавстві, і в інших галузях. Основну

частину норм, що стосуються юридичної відповідальності в інформаційній сфері містять конкретні санкції, які розташовані в Кримінальному кодексі України (далі – КК) та Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). В цих двох кодексах містить лівова частка заходів відповідальності, однак цими двома нормативно-правовими актами інститут юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері не обмежується. Визначальне значення для існування юридичної відповідальності за протиправні діяння в інформаційній сфері мають норми, які утворюють стан протиправності в складі ознак правопорушень в інформаційній сфері. Такі норми зосереджені в основних законах, які визначають загальні положення протиправності (основні поняття інформаційної сфери та їх визначення, принципи правового регулювання правовідносин в інформаційній сфері, правовий статус та загальні правила поведінки учасників тощо). Правові норми базових законів є загальними нормами, які містять загальні правові дозволи, заборони та обмеження, які в свою чергу є основою галузевих складів правопорушень в інформаційній сфері. В свою чергу, норми, які визначають більш конкретні правила поведінки та режими, розташовані в галузевих нормативно-правових актах. І все ж таки, найбільш високий ступінь визначеності та системності складів правопорушень в інформаційній сфері відображений у КК України та КУпАП.

З огляду на позиції вчених-теоретиків та вчених-адміністративістів зазначити, що однорідність норм права, яка визначає відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та відображених в них відокремлених охоронюваних суспільних відносин, опосередковує існування їх міжгалузевого комплексного характеру. Інститут відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері як комплекс охоронних норм системи права становить міжгалузеве структурне утворення, яке забезпечує безпеку суспільних відносин в інформаційній сфері та спрямоване на захист інтересів особистості, суспільства і держави в інформаційній сфері.

Види складів адміністративних правопорушень в інформаційній сфері розташовані в КУпАП. В цілому вони розпорошені по всьому кодексу, хоча, залежно від існування родового об'єкта протиправного посягання – суспільних відносин у галузі телекомунікації та інформації, окремі різновиди виокремлено у главу 10 КУпАП. Велика частина складів правопорушень в інформаційній сфері розташована і в інших главах КУпАП, їх родовим об'єктом є суспільні відносини в різних галузях людської діяльності. Названі правопорушення вчиняються в умовах інформаційного середовища, спрямовані на різні інформаційні об'єкти.

Кримінальні правопорушення як різновид правопорушень в інформаційній сфері розташовані в КК України, згруповані по розділах кодексу по сферах: кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а всі інші склади кримінальних правопорушень за характером та ознаками зараховують до інформаційних, розміщених в інших розділах КК України (наприклад, в розділі про кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації тощо). Зауважимо, що критерієм відокремлення складів кримінальних правопорушень в інформаційній сфері законодавцем обрано різний за назвою загальний родовий об'єкт – «сфера використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» в КК України [6], «галузь зв'язку» – у КУпАП [7], а деяких випадках межа між ними дуже тонка. Слід зазначити, що формування структури нормативного матеріалу не є раціональним, оскільки не враховує всі особливості сучасної ситуації щодо правопорушень в інформаційній сфері: 1) не всі види скоєних протиправних діянь в інформаційній сфері відображені в названих кодифікованих нормативно-правових актах; 2) не здійснюється диференціація відповідальності за

правопорушення, вчинені з використанням техніко-технологічного інформаційного інструментарію, об'єктом яких є найважливіші для особистості, держави і суспільства предмети суспільних відносин; текст норм не відображає динамічний і прихований характер таких правопорушень.

Як критерії виділення з безлічі інших правопорушень доцільно розглядати спеціальні ознаки поняття правопорушення. Основним критерієм відокремлення правопорушень в інформаційній сфері в окрему групу слугує інформаційна сфера, а додатковим критерієм класифікації – інформаційне середовище їх вчинення і використання різних інформаційних засобів та технологій. Зазначені підстави відокремлення правопорушень в інформаційній сфері дають змогу визначати їх додаткові склади, а також диференціювати відповідальність залежно від того, використовує зловмисник інформаційні засоби і технології за вчинення посягань на інші об'єкти чи ні.

Слід зазначити, що адміністративне правопорушення в інформаційній сфері посягає на встановлений порядок публічного управління, є протиправним, винним діянням (дією або бездіяльністю) деліктоздатної особи, суспільно-небезпечним, вчиненим в інформаційній сфері та/або з використанням інформаційних засобів та технологій роботи з інформацією незалежно від її форми, або в іншій сфері людської діяльності в умовах інформаційного середовища [8, с. 135].

Правопорушення в інформаційній сфері (інформаційні делікти) в широкому розумінні мають подвійне походження – як власне інформаційне, так й інше, притаманне тим правопорушенням, які завдяки розвитку ІТ набули нового інструментарію вчинення [9, с. 37]. У зв'язку з цим, ознаки, притаманні правопорушенням в інформаційній сфері, виявляються в єдності загального та своєрідного в їх правовій природі. В процесі розгляду правопорушень в інформаційній сфері, властиві їм ознаки можуть комбінуватися залежно від вирішуваних завдань практичної, освітньої, правничої чи наукової діяльності, в тому числі як:

ознаки науково-пізнавальні (виділяються в процесі наукового пізнання, узагальнення, систематизації, виявлення нового, спільного і такого, що відрізняється порівняно з іншими правопорушеннями тощо, а також є необхідним для виконання чітко встановлених завдань зазначених наукових досліджень);

ознаки загально-правові (уточнені в процесі розгляду інформаційних правопорушень крізь призму класичної конструкції правопорушення в теорії права, які можна використовувати з пізнавальною навчально метою);

ознаки формально-юридичні (відображаються в структурних складових складу певних правопорушень, які передбачено нормативно-правовими актами);

ознаки фактичні (характеристики певних вчинених правопорушень в інформаційній сфері, які є предметом охоронної практики застосування та відповідного юридичного аналізу [10, с. 39].

Ознаками правопорушення в інформаційній сфері є:

– діяння (усвідомлювані особою акти поведінки, виражені як в діях, так і в бездіяльності, можуть вважатися правопорушенням в інформаційній сфері; прикладом може слугувати ненадання інформації на запит, нездійснення реєстрації документів, необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом (стаття 24 Закону України «Про доступ до публічної інформації») [11]; прояви психічної діяльності, такі як думки, бажання, вподобання, навіть якщо вони мають протиправний характер), не можуть вважатись правопорушенням в інформаційній сфері);

– протиправність (правопорушення в інформаційній сфері полягає в порушенні правил поведінки, встановлених відповідними правовими нормами; підкреслити слід недопустимість використання компетентними органами (їх посадовими особами), уповноваженими розглядати справи про правопорушення в інформаційній сфері, аналогії закону; порушення правил поведінки лише тоді вважається правопорушенням в інформаційній сфері, коли воно визначене як таке чинним законодавством);

– суспільна небезпека (правопорушення в інформаційній сфері посягає на врегульовані законодавчими актами суспільні відносини, що виникають та існують при здійсненні інформаційної діяльності, а саме: при використанні, зберіганні, одержанні, поширенні інформації учасниками правовідносин в інформаційній сфері);

– наявність вини (правопорушення в інформаційній сфері місце тоді, коли існує вина у формі умислу або необережності; тільки усвідомлювані діяння можуть бути правопорушенням в інформаційній сфері; якщо вини немає, то відповідно воно не вважається правопорушенням в інформаційній сфері);

– застосування заходів відповідальності (за правопорушення в інформаційній сфері передбачено застосування заходів відповідальності).

Підсумовуючи, слід зауважити, що інститут відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері як комплекс охоронних норм системи права становить міжгалузеве структурне утворення, що забезпечує безпеку суспільних відносин в інформаційній сфері та спрямований на захист інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній сфері. Основним критерієм поєднання правопорушень в інформаційній сфері в окрему групу слугує інформаційна сфера їх вчинення, а додатковим критерієм – інформаційне середовище, використання різних інформаційних засобів та технологій. Адміністративне правопорушення в інформаційній сфері – це протиправне, винне (умисне або необережне) діяння (дія або бездіяльність) фізичної особи, спрямоване на заподіяння шкоди суспільним інформаційним відносинам, за яке законодавством про адміністративні правопорушення встановлено відповідальність.

Слід констатувати, що система знань про правопорушення в інформаційній сфері містить досить сформований комплекс ознак, на підставі яких правопорушення в інформаційній справі розглядається як складна, специфічна, самостійна категорія правопорушень, яка зокрема має

зіставлятися і з відповідним комплексним інститутом юридичної відповідальності.

Важливо, що інформаційність правопорушення може виявлятися не тільки в його об'єкті/предметі, а і в елементах об'єктивної сторони. Це зумовлює певну подвійність сприйняття правопорушень в інформаційній сфері – як інформаційних, так і інших (зокрема, традиційних правопорушень) з набутою інформаційністю. Такий підхід загалом сприятиме адаптації механізмів юридичної відповідальності до всіх проявів інформаційності різних правопорушень.

З огляду на вищезазначене та чинне законодавство під адміністративним правопорушенням в інформаційній сфері слід розуміти протиправне, винне (умисне або необережне) діяння, яке посягає на суспільні відносини у сфері використання, зберігання, збирання, захисту, охорони, одержання, створення, поширення інформації, спричиняє шкоду, яка завдана цим діянням або створює реальну загрозу спричинення такої шкоди цим відносинам, за яке законом передбачено застосування заходів адміністративної відповідальності.

1.2. Види адміністративних правопорушень в інформаційній сфері

При розгляді адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, за які передбачено адміністративну відповідальність, слід їх конкретизувати та класифікувати за певними підставами і виділи певні види.

У всій різноманітності протиправних діянь, пов'язаних з інформацією, достатньо чітко виділяються певні їх сукупності, спільні за змістом (спрямуванням), які становлять видові групи правопорушень в інформаційній сфері.

До основних видів правопорушень в інформаційній сфері належать:

- правопорушення проти інформації, інформаційних ресурсів, що посягають на інформаційні правовідносини в сфері забезпечення якісних та

належних характеристик інформації (доступність, конфіденційність, спостережність, цілісність);

– правопорушення проти інформаційного простору. Посягають на правовідносини в інформаційній сфері, які є пов'язаними з недопущенням поширення інформації, яка є шкідливою або небезпечною, належним надаванням відповідної інформації та використанням технологій негативного психологічного інформаційного впливу;

– правопорушення проти інформаційної інфраструктури, що зазіхають на правовідносини в інформаційній сфері, які виникають у сфері використання об'єктів інформаційної інфраструктури (серверів, комп'ютерів, інформаційно-телекомунікаційних систем, їх програмного забезпечення та іншого);

– інші інформаційні правопорушення, для яких властивим використання інформації, інформаційної інфраструктури та інформаційного простору при здійсненні винної протиправної дії або біздіяльності, які зазіхають на інші правовідносини (щодо державної безпеки, господарської діяльності, суспільно безпеки, приватної власності тощо) [12, с. 41].

Дана класифікація має загальнотеоретичний характер, який дозволяє в разі необхідності здійснювати і інші загальнотеоретичні та галузеві класифікації правопорушень в інформаційній сфері, на основі вже відомих ознак, а саме:

– за ступенем суспільної небезпеки/шкідливості (кримінальні правопорушення в інформаційній сфері та проступки);

– за формою (протиправна дія або бездія);

– за видом юридичної відповідальності (правопорушення в інформаційній сфері, за які встановлена кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна та інша відповідальність) тощо.

Можливість виділення протиправних діянь за сферами їх вчинення та залежно від використання технологічних засобів дозволяє класифікувати правопорушення в інформаційній сфері у певній системі щодо їх впливу на ту

чи іншу галузь життєдіяльності суспільства. Таке уявлення має істотне значення для осмислення засобів та способів правового захисту інформаційних інтересів людини, суспільства та держави, в тому числі, за диференціацією правових норм, яка передбачає різні види та ступінь відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері.

Ще однією підставою класифікації слід розглядати види відповідальності за вчинення правопорушень в інформаційній сфері. Залежно від видів відповідальності вони поділяються на кримінальні, адміністративні правопорушення, дисциплінарні правопорушення та цивільні правопорушення в інформаційній сфері.

Зосередимо увагу на адміністративних правопорушеннях в інформаційній сфері. Слід зауважити, що вичерпного переліку адміністративних правопорушень (проступків) в інформаційній сфері в одному нормативному акті не існує. Саме тому, можна розглядати адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, які містяться в першу чергу у КУпАП, а також адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, які містяться в інших нормативно-правових актах (наприклад, в Податковому кодексі України, Бюджетному кодексі України, Законі України «Про телекомунікації» тощо).

Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, які зазначені в КУпАП, також не систематизовані в окремому розділі, розпорошені по різних його розділах та главах. У КУпАП є понад сто статей, якими передбачено відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері. Якщо їх проаналізувати, майже всі вони стосуються порушення права на окремі види інформації, відмови в наданні інформації, недбалого зберігання, псування або ж втрати інформації несвоєчасне надання інформації, неповне надання інформації, надання недостовірної інформації, розголошення інформації, приховування інформації.

Підставою класифікації адміністративних правопорушень в інформаційній сфері (обігу інформації) можуть виступати різні критерії – види

інформації, напрями інформаційної діяльності, режими доступу до інформації та ін. Найбільш виправданою є класифікація за родовим об'єктом, тобто група тотожних, однорідних суспільних відносин, які охороняються комплексом адміністративно-правових норм та містяться у Розділі II - Особливій частині КУпАП [13, с. 82].

КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за: адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я населення та праці (глава 5 КУпАП); адміністративні правопорушення, що посягають на власність (глава 6 КУпАП); адміністративні правопорушення в галузі охорони використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури природи (глава 7 КУпАП); адміністративні правопорушення у галузі шляхового господарства, на транспорті, у галузі зв'язку (глава 10 КУпАП); адміністративні правопорушення в галузі громадського харчування, сфері послуг, торгівлі, у галузі підприємницькій діяльності та фінансів (глава 12 КУпАП); адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (глава 13-А КУпАП); адміністративні правопорушення, що посягають на громадську безпеку та громадський порядок (глава 14 КУпАП); адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління (глава 15 КУпАП); адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок забезпечення народного волевиявлення та його здійснення (гл. 15-А КУпАП). Однак, незважаючи на велику кількість статей у КУпАП, які охоплюють адміністративні правопорушення в інформаційній сфері по різних сферах життєдіяльності людини, сказати, що цей перелік є вичерпним - не можна. До того ж, зміни в таких сферах держави, як соціальна, економічна, політична, потребують кореляції інтересів, які охороняються державою.

Як приклад, можемо взяти сферу інформаційної безпеки держави, де одним з об'єктів адміністративних правопорушень КУпАП є медіапростір. В результаті проведеного аналізу змісту понад 10 адміністративних правопорушень можна стверджувати, що дані статті стосуються багатьох аспектів функціонування медіапростору (стаття 146 КУпАП – порушення

правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України; стаття 147 КУпАП – порушення правил охорони телекомунікаційних мереж; стаття 148-1 КУпАП – порушення Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг; стаття 148-3 КУпАП – використання засобів зв'язку з метою порушення громадського порядку, з метою посягання на честь та гідність громадян, з метою, що суперечить інтересам держави; стаття 164-7 КУпАП – порушення умов демонстрування та розповсюдження фільмів, які передбачені державним посвідченням на право демонстрування та розповсюдження фільмів; стаття 188-7 КУпАП – невиконання законних вимог національної комісії, яка здійснює державне регулювання у сфері інформатизації та зв'язку; та інші), окрім тих, що нині стали актуальними і мають великий вплив на формування ставлення до держави або суспільних процесів, – це встановлення відповідальності за зміст та якість медіаконтенту радіо- та телеорганізацій.

Час від часу науковими школами порушується питання щодо необхідності винесення всіх складів правопорушень в інформаційній сфері в окремий розділ КУпАП. А.О. Волкова стверджує, що «для запровадження ефективної правової регламентації адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері потрібно внести зміни до КУпАП шляхом виділення окремого розділу, у якому було б закріплено вичерпний перелік правопорушень у сфері обігу інформації» [14, с. 78]. Дане положення нелогічне і створить додаткові труднощі в користуванні КУпАП.

Замість цього бажаним є більш чітка регламентація в статтях положень щодо того, «хто», «за яку саме» інформацію може бути притягнений до адміністративної відповідальності. Деякі автори вважають, що підставою для адміністративної відповідальності мають бути порушення, пов'язані з обігом службової інформації. Однак це не завжди впливає зі змісту адміністративної норми. Так, наприклад, суб'єктом правопорушення, передбаченого статтею 173-1 «Поширювання неправдивих чуток» може бути будь-яка дієздатна

особа, а такими чутками визнається будь-яка інформація, яка може спричинити паніку серед населення чи загрожує громадському порядку, а чутки (хоча і є інформацією) не можуть бути віднесені до службової інформації.

Особливої актуальності набуває дослідження юридичного змісту статей КУпАП, норми якого передбачають адміністративну відповідальність фізичних осіб за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.

Адміністративні правопорушення, які є підставою для адміністративної відповідальності в інформаційній сфері і містять слово «інформація» розпорошені по 6 главах:

у главі 5 «Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення» одна стаття - стаття 41-3 щодо ненадання інформації для здійснення контролю за виконанням колективних угод, договорів, ведення колективних переговорів;

у главі 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини» дві статті: 82-3 щодо перекручення, приховування або взагалі відмови від надання достовірної та повної інформації на запити посадових осіб і звернення громадян (їх об'єднань) з питань безпеки поведінки з відходами та утворення відходів; 91-4 щодо відмова у наданні чи несвоєчасному наданні екологічної інформації;

у главі 12 «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності» - чотири статті: 163-5 «Приховування інформації про діяльність емітента», 163-9 «Незаконне використання інсайдерської інформації», 163-11 «Порушення порядку розкриття інформації на фондовому ринку або у системі накопичувального пенсійного забезпечення», 166-4 «Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень»;

у главі 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» одна стаття: 172-8 щодо незаконного використання інформації, яка стала відома особі у зв'язку або з виконанням службових повноважень, або у зв'язку з іншими повноваженнями, які визначені законом;

у главі 15 «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління» дев'ять статей: 184-2 щодо порушення строків або порядку подання інформації про дітей та дітей-сиріт, які залишилися без піклування/опіки батьків, 186-6 щодо порушення законодавства про друковані ЗМІ, 188-31 щодо невиконання законних вимог органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та/або її посадових осіб, 188-35 щодо невиконання законних вимог Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (членів цих органів стосовно надання інформації), 188-47 щодо порушення порядку отримання інформації з Єдиного державного реєстру, який встановлений законом, держателем якого є Державтоінспекція МВС України, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Державного земельного кадастру, 195-5 щодо зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, яке є незаконним, 212-3 щодо порушення права на звернення та права на інформацію, 212-5 щодо порушення порядку використання, зберігання, обліку документів та інших матеріальних носіїв інформації, які містять інформацію, зокрема службову, 212-6 щодо здійснення незаконного доступу до інформації в автоматизованих інформаційних системах, незаконне розповсюдження або виготовлення копій баз даних автоматизованих інформаційних систем;

у главі 15-А «Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення» - три статті: 212-9 щодо порушення порядку участі в інформаційному забезпеченні виборів, порядку проведення референдуму з використанням ЗМІ, порядку ведення передвиборної агітації або агітації під час підготовки до виборів; 212-11 щодо ненадання можливості оприлюднення

відповідь стосовно інформації, яка була поширена відносно суб'єкта виборчого процесу, 212-13 щодо розповсюдження або виготовлення друкованих матеріалів для передвиборної агітації, що не містять інформацію про осіб, відповідальних за випуск, відомостей про установу, яка здійснила друк та тираж.

Слід також зазначити, що в деяких статтях (або в назві, або безпосередньо в тексті) використовуються синоніми терміна «інформація» - це терміни «відомості» і «данні» (стаття 53-2 щодо нерекручування або приховування даних державного кадастру, зокрема земельного (глава 7); 163-4 щодо порушення порядку перерахування та утримання податку на доходи фізичних осіб, подання відомостей про виплачені доходи; 164-9 щодо розповсюдження примірників відеограм, аудіовізуальних творів, баз даних, комп'ютерних програм, фонограм, - яке є незаконним (глава 12); 185-11 щодо розголошення відомостей про заходи безпеки відносно осіб, які взяті під захист; 186-3 щодо порушення порядку використання або подання даних державних статистичних спостережень; 188-39 щодо порушення чинних нормативно-правових актів у сфері захисту персональних даних; 211-6 щодо неподання відомостей про призовників та військовозобов'язаних»; 212-1 щодо несвоєчасної реєстрації народження дитини та повідомлення відомостей державним органам реєстрації актів цивільного стану, які є неправдивими; 212-6 здійснення незаконного доступу до інформації в автоматизованих інформаційних системах, незаконне розповсюдження або виготовлення копій баз даних автоматизованих інформаційних систем (глава 15); 212-7 щодо порушення порядку подання відомостей про виборців до органів Державного реєстру виборців, виборчих комісій, та/або порядку ведення Державного реєстру виборців, порядку подання, складання списків виборців, списків громадян України, які мають право брати участь у референдумі, та використання таких списків; 212-8 щодо порушення права громадянина на ознайомлення зі списком виборців, зі списком громадян, які мають право брати участь у референдум, взагалі з відомостями Державного реєстру

виборців; 212-13 щодо розповсюдження чи виготовлення друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять інформацію про осіб, відповідальних за випуск, відомостей про установу, яка їх друкувала та зробила тираж (глава 15-А));

безпосередньо в тексті – термін «інформація» використовується також у відповідних статтях (наприклад, у статтях: 53-2 щодо перекручування або приховування даних державного кадастру, зокрема з земельного; 164-9 щодо незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, баз даних, відеограм, комп'ютерних програм, фонограм; 212-13 щодо розповсюдження чи виготовлення друкованих матеріалів для передвиборної агітації, що не містили відомостей про установу, яка їх друкувала, тиражувала, інформацію про відповідальних за випуск осіб);

термін «інформація» або його синоніми містяться тільки в тексті статті (наприклад, статті: 164-3 щодо недобросовісної конкуренції; 188-32 щодо невиконання вимог Вищої ради правосуддя, її органу або члена Вищої ради правосуддя, які є законними).

Таким чином, у значенні «інформація» і у повній відповідності до сутності її поняття, законодавець використовує такі терміни як «відомості» (наприклад, статті 188-47, 163-4, 212-1 КУпАП та ін.); «дані» (статті 41, 53-2, 186-3 тощо); повідомлення» (статті 41, 212-3, 186-6, 212-9 та інші).

Ще одним підтвердженням того, що законодавець розуміє терміни «інформація», «повідомлення», «дані», «відомості» як синоніми, свідчить текст частини 6 статті 41 КУпАП «Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці», в якій застосовано таку юридичну конструкцію: «Порушення встановленого порядку повідомлення (надання інформації) центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, про нещасний випадок на виробництві».

Ще однією особливістю даного виду правопорушень є те, що законодавець описує ознаки інформації, які мають юридичне значення при її

використанні у конкретних обставинах з метою конкретизації інформаційних відносин для закріплення та застосування стягнень за їх порушення.

Так, по-перше, це уточнення властивостей інформації які характеризують такі структурні елементи правової норми як гіпотеза чи диспозиція (наприклад, уточнення властивостей інформації які характеризують гіпотези відповідних статей – статті 41-3 - необхідна інформація, 166-11 - передбачена інформація, 148-5 - інформація щодо ідентифікації, 133-1 - візуальна інформація і гучномовна інформація, 91-4 - екологічна інформація, 163-9 - інсайдерська інформація, 164-3 - конфіденційна інформація, 156-1 - доступна інформація, своєчасна інформація, 188-31 - інформація з обмеженим доступом, 212-2 - таємна інформація, секретна інформація, 166-9 - інформація, що стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю; а уточнення властивостей інформації які характеризують диспозиції таких статей як: 41 - недостовірні дані, 82-3 - достовірна інформація, 83-1 - неправдива інформація, 148-2 - вичерпна інформація, 166-4 - завідомо недостовірна інформація, 188-19 - неповна інформація, 212-3 - інформації, що не відповідає дійсності).

По-друге, опис неправомірних дій щодо інформації (наприклад, до таких дій законодавець відносить ненадання інформації (ст. 41-3 КУпАП), перекручення інформації, приховування інформації, порушення встановленого порядку повідомлення (надання інформації) (ст. 53-2 КУпАП), відмова від надання повної та достовірної інформації (ст. 82-3 КУпАП), надання неправдивої інформації (ст. 82-7 КУпАП), несвоєчасне надання інформації (ст. 91-4 КУПАП), вимагання інформації (ст. 163-5 КУПАП), розголошення інформації, передача інформації, надання доступу до інформації (ст. 163-9 КУпАП), розкриття інформації (ст. 163-11 КУпАП), поширення відомостей (ст. 164-3 КУпАП), використання інформації (ст. 172-8 КУпАП), подання інформації (ст. 184-2 КУпАП), утаювання відомостей (ст. 212-1 КУпАП), засекречування інформації (ст. 212-2 КУпАП), неоприлюднення інформації, обмеження доступу до інформації (ст. 212-3

КУпАП), збут інформації, копіювання інформації, безоплатне розповсюдження інформації (ст. 212-6 КУпАП)).

Отже, підбиваючи підсумок, зазначимо що проведено класифікацію адміністративних правопорушень в інформаційній сфері. Аналіз теоретичних питань щодо адміністративних правопорушень в інформаційній сфері та норм Кодексу України про адміністративні правопорушення дозволив визначити, що: по-перше, адміністративні правопорушення в інформаційній сфері розпорошені по КУпАП; по-друге, законодавець прискіпливо відноситься до регулювання захисту відносин в інформаційній сфері засобами деліктного адміністративного законодавства; по-третє, є підстави вважати за необхідне удосконалення правозастосовчої роботи у сфер захисту інформаційних відносин засобами адміністративно-деліктного законодавства.

Також зроблено висновок, що адміністративне законодавство стосовно регулювання відносин в інформаційній сфері є недосконалим, потребує змін та доповнень для його узгодження з реаліями сучасності, упорядкування правової регламентації інформаційних відносин, порушення яких призводить до адміністративної відповідальності. Такими змінами можуть бути: внесення у КУпАП щодо: визначення таких термінів, як «адміністративна відповідальність» та «правопорушення в інформаційній сфері»; конкретизації у статтях хто, за яку (стосовно якої інформації) інформацію може бути притягнений до адміністративної відповідальності. Постійного доопрацювання та оновлення відповідно до змін у сферах життєдіяльності суспільства, потребує законодавство з точки зору внесення змін та доповнень щодо нових складів адміністративних правопорушень в інформаційній сфері з метою охорони державних та суспільних інтересів.

1.3. Особливості складу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері

Юридично значущі ознаки адміністративного правопорушення в інформаційній сфері, як і всіх інших правопорушень, узагальнюються в конструкції юридичного складу.

Склади адміністративних правопорушень в інформаційній сфері вимагають дослідження, оскільки вони можуть бути по'язані з різними галузями права. Спираючись на класифікації складів адміністративних правопорушень [15, с. 163],клади адміністративних правопорушень в інформаційній сфері також можна поділити за ступенем суспільної небезпеки (основні та кваліфіковані), за характером шкоди (матеріальні і формальні), за суб'єктом (особисті та службові), за структурою (однозначні та альтернативні), за особливостями конструкції (описові та бланкетні) [16, с. 41].

В загальному розумінні склад правопорушення – це сукупність об'єктивних та суб'єктивних ознак поведінки суб'єкта, що характеризують її протиправність. Необхідно розрізняти фактичні ознаки конкретного правопорушення або характеристику факту правопорушення та юридичний склад правопорушення.

Факт адміністративного правопорушення може містити безліч різноманітних ознак, які визначають його як конкретну реальну життєву ситуацію. Однак не всі фактичні ознаки мають значення для встановлення відповідності вчиненого протиправного діяння певній адміністративно-правовій нормі, що передбачає те чи інше адміністративне правопорушення, а також визначення виду та міри адміністративної відповідальності. Для цього адміністративно-правовою нормою закріплюється сукупність обов'язкових ознак (елементів), які загалом становлять юридичний склад адміністративного правопорушення.

Діяльність, пов'язану із зіставленням фактичних ознак вчиненого діяння з ознаками юридичного складу адміністративного правопорушення,

передбаченого конкретними нормами (статтями закону, їх частинами, пунктами), називають кваліфікацією адміністративного правопорушення, а відповідні ознаки юридичного складу – кваліфікуючими ознаками.

Таким чином, юридичний склад адміністративного правопорушення відображає нормативно передбачену модель діяння, яке є протиправним, крім того - наявність у діяннях суб'єкта, які є реальними, всіх елементів юридичного складу адміністративного правопорушення є загальною підставою для притягнення його до адміністративної відповідальності.

У складі адміністративного правопорушення, в тому числі в інформаційній сфері, виділяють чотири невід'ємних елементи (ознак): суб'єкт адміністративного правопорушення; об'єкт адміністративного правопорушення; суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення; об'єктивна сторона адміністративного правопорушення.

Суб'єкт адміністративного правопорушення – це деліктоздатна особа, яка вчинила протиправне діяння. За загальним правилом суб'єктами адміністративних правопорушень можуть бути:

а) індивідуальні суб'єкти, тобто фізичні особи (тобто приватні фізичні особи, до яких відносять громадян, осіб без громадянства, іноземних громадян, а також спеціальних суб'єктів, які мають владні повноваження (посадові/службові особи));

б) колективні суб'єкти, тобто юридичні особи (створені та легалізовані в законному порядку підприємства, організації, установи, публічні особи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування тощо).

Загальною обов'язковою характеристикою суб'єкта адміністративного правопорушення є адміністративна деліктоздатність – здатність та можливість нести адміністративну відповідальність за власні протиправні діяння. Фізична особа, крім цього, повинна бути осудною, тобто під час вчинення протиправного діяння могла усвідомлювати свої дії або керувати ними (стаття 20 КУпАП).

Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері загалом не мають юридично значущих ознак, які відрізняють їх суб'єктів від суб'єктів всіх інших видів адміністративних правопорушень. Фізичні особи за правопорушення в інформаційній сфері можуть нести різні види відповідальності, в тому числі адміністративну, цивільно-правову, дисциплінарну відповідальність, а юридичні особи – в окремих випадках, адміністративну відповідальність, інколи з поєднанням цивільної.

Однак, на практиці, через певний ступінь латентності, встановити суб'єктів адміністративних правопорушень в інформаційній сфері буває досить складно, а інколи – і не можливо. Тоді адміністративні правопорушення в інформаційній сфері не отримують належної реакції, правопорушники не притягаються до адміністративної відповідальності, а це суперечить одному з фундаментальних принципів права – невідворотності юридичної відповідальності (в тому числі адміністративної відповідальності за порушення в інформаційній сфері).

Об'єкт адміністративного правопорушення – охоронювані правом суспільні цінності, на які спрямовані протиправні посягання суб'єктів адміністративного правопорушення. Аналізуючи об'єктну складову адміністративного правопорушення, розрізняють об'єкт (загальний, родовий, безпосередній) та предмет адміністративного правопорушення, в тому числі в інформаційній сфері [17, с. 67].

Об'єктом адміністративного правопорушення завжди є регламентовані правом суспільні відносини (правовідносини). Їх врегульованість та упорядкованість представляє собою загальносоціальну та правову цінність, яка передусім «страждає» від неправомірної дії або біздіяльності).

Оскільки адміністративні правопорушення в інформаційній сфері як окремий вид виділяються не тільки за об'єктом, а і за елементами об'єктивної сторони (шляхом, способом здійснення правопорушення), то їх об'єктами можуть бути як безпосередньо правовідносини в інформаційній сфері, незалежно від способів посягання на них, так і інші правовідносини, що

порушуються протиправними діями (діями або бездіяльністю), вчиненими з використанням інформаційних технологій, засобів, систем [13, с. 11].

Серед відносин в інформаційній сфері об'єктне коло адміністративних правопорушень складають відносини в галузі авторського права, бібліотечної та архівної справи, забезпечення інформаційної безпеки, масової інформації, відносини в сфері встановленого правового режиму інформації з обмеженим доступом та відкритої публічної інформації (в тому числі банківської, державної, комерційної, професійної таємниць, інформації про особисте життя, таємниці листування та телефонних розмов, службової інформації, персональних даних тощо).

Предмет адміністративного правопорушення – це матеріальні або нематеріальні блага, стосовно яких вчиняється адміністративне правопорушення. До нематеріальних предметів адміністративних правопорушень в інформаційній сфері належать інформація як відомості про осіб, предмети, події, факти, явища незалежно від форми їх подання, а також комп'ютерна інформація (комп'ютерні дані); до матеріальних – носії інформації, засоби обробки, зберігання, передачі інформації.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення – внутрішня психологічна характеристика протиправності діянь (дій або бездіяльності) суб'єкта адміністративного правопорушення. Вона відображає внутрішнє суб'єктивне психічне ставлення суб'єкта адміністративного правопорушення до вчиненого ним протиправного діяння та його наслідків, а саме: вину, мотив та мету. Вина – це обов'язкова ознака суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, яка проявляється у формі умислу або необережності.

Відповідно до КУпАП умисел має місце в протиправних діях тоді, коли суб'єкт: усвідомлює суспільну небезпечність (шкідливість) свого діяння; передбачає настання шкідливих наслідків; бажає або свідомо допускає настання таких шкідливих наслідків. Необережність має такі ознаки (складові): 1) особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи

бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення; 2) особа не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити [7]. Зрозуміло, що адміністративним правопорушенням в інформаційній сфері характерна будь-яка форма вини. Так, наприклад, правовий режим інформації з обмеженим доступом порушується через необережність працівників, які його забезпечують.

Крім обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення в інформаційній сфері, у юридичному складі можуть бути присутність мотив і мета, які є факультативними (необов'язковими) елементами суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення. Так, прикладом юридичного складу адміністративного правопорушення, яке містить факультативні елементи суб'єктивної сторони є частина третя статті 164-3 КУпАП, яка містить таку норму: «Отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця...» [7]. Взагалі, мотив адміністративного правопорушення – це причина, яка спонукає особу до вчинення адміністративного правопорушення (користь, помста, прагнення приховати інше адміністративне правопорушення, цікавість тощо), а мета (ціль) адміністративного правопорушення – це очікувані наслідки, яких прагне особа (правопорушник), яка вчинила адміністративне правопорушення. зазначимо, що мотив та мета притаманні тільки умисним адміністративним правопорушенням. Залежно від них, в разі необхідності, може здійснюватися диференціація меж та заходів адміністративної відповідальності, саме тоді мотив та мета стають додатковими кваліфікуючими ознаками юридичного складу адміністративного правопорушення.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення – це зовнішня характеристика адміністративного правопорушення, яка має три обов'язкові та шість факультативних ознак.

Обов'язковими елементами об'єктивної сторони адміністративного правопорушення є такі ознаки: зовнішня вираженість правопорушення у формі діяння, тобто дії або бездіяльності; негативні наслідки (суспільна шкода, небезпека); причинно-наслідковий зв'язок між діянням та цими наслідками [18, с. 53]. А факультативними є місце, час, обставини, обстановка, способи та засоби вчення адміністративного правопорушення.

Певні ускладнення виникають при кваліфікації протиправних діянь, які здійснюються в «кібернетичному просторі» – просторі, сформованому інформаційно-комунікаційними системами, в якому проходять процеси перетворення (зберігання, знищення, обміну, обробки, створення) інформації, представленої у вигляді електронних комп'ютерних даних. Їх об'єктивна сторона може не містити звичного зовнішнього виразу протиправної поведінки суб'єкта адміністративного правопорушення, з яким чітко зіставляються конкретні наслідки. Зокрема, порушення процесів обробки інформації в комп'ютерних системах, здійснене комп'ютерним вірусом (шкідливим програмним забезпеченням), який діє і поширюється некеровано та несвідомо переноситься користувачами, на перший погляд, важко пов'язати з конкретною винною особою. Проте завжди існує правопорушник, який створює і поширює такий вірус, або здійснює перше його впровадження в комп'ютерну систему чи мережу [19, с. 176].

Негативні наслідки адміністративних правопорушень в інформаційній сфері полягають в першу чергу у завданні шкоди або створенні загрози спричинення такої шкоди інформаційним інтересам особи, суспільства, держави; це може знайти відображення як у конкретних матеріальних збитках, так і у численних проявах загальновідчутних нематеріальних втрат (в тому числі підрив авторитету та ділової репутації певних суб'єктів або держави в цілому, дезорієнтація населення, створення суспільної паніки, формування неадекватної громадської думки, дискредитація владних структур та їх рішень тощо).

Оскільки сьогодні йде глибока інформатизація сучасного суспільного життя та загальне визнання пріоритетів інформаційного суспільства, то відбувається і значний вплив адміністративних правопорушень в інформаційній сфері на розвиток суспільства, а держава робить їх однією з основних загроз національній безпеці, що в свою чергу вимагає постійних зважених ефективних контрзаходів.

Зазначимо, що наведена структура складу адміністративного правопорушення в інформаційній сфері, яка складається з 4х елементів, має логічний узагальнений характер. Зміст її окремих елементів може різнитися залежно від галузей права, які передбачають ті чи інші правопорушення і відповідні примусові заходи. За загальним правилом, в адміністративному праві мають місце адміністративні правопорушення з формальними та матеріальними складами: формальні - юридичні склади адміністративних правопорушень, об'єктивна сторона яких містить тільки одну ознаку – це порушення норм права в інформаційній сфері шляхом дії або бездіяльності; наявність конкретних шкідливих наслідків необов'язкова для притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення з формальним складом, і достатньо тільки факту вчинення особою небезпечного протиправного діяння [20, с. 16]; матеріальні склади адміністративних правопорушень – це склади, для яких настання матеріальних шкідливих наслідків є обов'язковим елементом об'єктивної сторони.

Приклади адміністративних правопорушень в інформаційній сфері із формальним складом можуть бути правопорушення, передбачені: статтею 172-8 КУпАП «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень» в частині першій - незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень; статтею 173-1 КУпАП «Поширювання неправдивих чуток» в частині поширювання

неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку.

Прикладом адміністративних правопорушень в інформаційній сфері із матеріальним складом може бути стаття 164-15 КУпАП «Приховування стійкої фінансової неспроможності» в частині умисного приховання громадянином - засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності своєї стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей або неподання в установлений строк до господарського суду заяви про порушення справи про банкрутство юридичної особи у випадках, передбачених законом, якщо це завдало великої матеріальної шкоди кредиторів [7].

Слід зазначити, що розглянуті вище ознаки адміністративного правопорушення в інформаційній сфері позначаються і на сприйнятті елементів його складу, особливо, на об'єкті та об'єктивній стороні. Саме в цих елементах складу адміністративного правопорушення відображені ті юридичні ознаки, завдяки яким можна виокремити само адміністративне правопорушення в інформаційній сфері серед інших правопорушень.

Так, об'єктом адміністративного правопорушення завжди є регламентовані правом суспільні відносини. Їх врегульованість, упорядкованість являють собою загальносоціальну та правову цінність, яка передусім «потерпає» від неправомірних діянь. Якщо адміністративні правопорушення в інформаційній сфері розглядати в дуже широкому розумінні та виділяти їх і за об'єктом, і за елементами об'єктивної сторони (шляхом, способом здійснення правопорушення) [21, с. 8-9], то до об'єктів таких адміністративних правопорушень належатимуть і інформаційні правовідносини (незалежно від способів посягання на них), й інші правовідносини, які порушуються протиправними діями (діями або бездіяльністю), що вчиняються з безпосереднім використанням інформаційних технологій, засобів, систем. Проте притаманну інформаційну природу мають тільки адміністративні правопорушення в інформаційній сфері

у вузькому розумінні, їх об'єктом є тільки інформаційні відносини – суспільні відносини, що виникають в інформаційній сфері, в процесі або як наслідок інформаційної діяльності, та охороняються правом.

Серед інформаційних відносин коло об'єктів адміністративних правопорушень в інформаційній сфері складають: відносини в галузі авторського права, галузі масової інформації, забезпечення інформаційної безпеки, бібліотечної та архівної справи; відносини у сфері встановленого правового режиму інформації з обмеженим доступом та відкритої публічної інформації, в тому числі банківської, державної, комерційної, професійної таємниць, таємниці листування та телефонних розмов, службової інформації, персональних даних тощо.

До нематеріальних предметів адміністративних правопорушень в інформаційній сфері можна віднести відомості про осіб, предмети, факти, події, явища незалежно від форми їх подання, а також комп'ютерні данні; до матеріальних – носії інформації, засоби обробки, зберігання, передавання (поширення) інформації.

Об'єктивну сторону інформаційних правопорушень становлять, по-перше зовнішня вираженість правопорушення в формі діяння, по-друге, негативні наслідки, по-третє, причинно-наслідковий зв'язок між першим та другим, зрозуміло що з урахуванням інтерпретації цих елементів різними галузями права. Разом із обов'язковими інформаційність правопорушення може виявлятися і елементах об'єктивної сторони, які є факультативними, найчастіше як спосіб або засіб вчинення тощо. Своєрідність інформаційних правопорушень може зумовлювати певну нестандартність усвідомлення їх об'єктивної сторони. Це, в першу чергу, стосується протиправних діянь у «кібернетичному просторі», тобто просторі, сформованому інформаційно-комунікаційними системами, в якому проходять процеси перетворення (створення, зберігання, обміну, обробки та знищення) інформації, представленої у вигляді електронних комп'ютерних даних. Їх об'єктивна сторона може не містити звичного зовнішнього виразу протиправної

поведінки суб'єкта, з яким чітко зіставляються конкретні наслідки [10, с. 218]. Так, порушення процесів обробки інформації в комп'ютерних системах здійснене комп'ютерним вірусом (шкідливим програмним забезпеченням), який діє і поширюється некеровано та несвідомо переноситься користувачами, тільки на перший погляд, важко пов'язати з конкретною винною особою. Проте завжди є зловмисник, який створює і поширює такий вірус, або здійснює перше його впровадження в комп'ютерну систему чи мережу. У такому разі саме ініціювання шкідливих інформаційних процесів, управління ними необхідно вважати зовнішнім виразом протиправної поведінки правопорушника. Негативні наслідки адміністративних правопорушень в інформаційній сфері полягають передусім у завданні шкоди (або створенні загрози) інтересам в інформаційній сфері особи, суспільства, держави. Це фактично може виразитись і в конкретних матеріальних збитках, і в численних проявах загально відчутних нематеріальних втрат (наприклад, підрив авторитету, ділової репутації певних суб'єктів або держави в цілому), формуванні неадекватної (необґрунтованої) громадської думки та дезорієнтації населення, створені суспільної паніки, дискредитації органів державної влади, їх рішень тощо.

Слід зазначити, що як додаткова кваліфікуюча ознака - використання інформаційних технологій, систем, засобів як способів вчинення адміністративного правопорушення, - виступає тільки тоді, коли законом визнана особлива небезпечність такого способу вчинення адміністративного правопорушення в інформаційній сфері, а також відповідним чином зафіксовано в юридичному складі.

РОЗДІЛ 2.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

2.1. Теоретико-правова основа адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері

Розбудова інформаційного суспільства в Україні, зростаюча роль прав людини і громадянина на свободу використання, зберігання, збирання, створення, одержання, охорони та поширення інформації потребують гарантованого механізму реалізації цього права зі сторони сучасної держави. На сьогодні в системі правового регулювання права в інформаційній сфері особливого значення набуває інститут адміністративної відповідальності, який є дієвим засобом охорони та захисту правовідносин в інформаційній сфері так спрямований на боротьбу з порушеннями законодавства в цій сфері та їх запобігання.

Правову основу виникнення та настання адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері становлять, по - перше, Конституція України [22], яка має найвищу юридичну силу, КУпАП та нормативно-правові акти, щодо регулюють питання обігу інформації в нашій державі. На сьогодні українське законодавство чіткого визначення поняття адміністративної відповідальності не містить. Водночас, розуміння змісту цього поняття в навчальній та науковій літературі здійснюється через об'єктивний та суб'єктивний підходи: об'єктивний підхід обумовлений певною негативною реакцією держави на протиправну поведінку шляхом встановлення відповідних санкцій та правил стосовно правопорушників цих правил; суб'єктивний підхід обумовлений тим, що в основі лежить особистий обов'язок правопорушника дати відповідь перед уповноваженими державними органами (їх посадовими/службовими особами) за вчинене

адміністративне правопорушення і понести відповідне адміністративне стягнення відповідно до порядку, встановленого законом. Враховуючи зазначені підходи, слід визначити адміністративну відповідальність як вид юридичної відповідальності, яка є специфічною формою реагування держави в особі її уповноважених та компетентних органів на адміністративні правопорушення, яка полягає в застосуванні до правопорушників адміністративних стягнень, передбачених нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також відповідних заходів впливу [23, с. 134].

Адміністративна відповідальність є одним із видів негативної (ретроспективної) юридичної відповідальності, і тому їй притаманні всі основні ознаки останньої, а саме: є засобом охорони правопорядку, встановленого державою; визначається нормами права; є наслідком вчинення правопорушення; супроводжується громадським осудом та забезпечується державним примусом; призводить до настання негативних для правопорушника наслідків (матеріального або морального характерів); застосовується уповноваженими органами (їх посадовими особами) в межах визначеної законом компетенції, реалізується у відповідних процесуальних формах.

Водночас адміністративній відповідальності, в тому числі і адміністративній відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, притаманні і специфічні ознаки, які зумовлюються її юридичною природою, а саме:

- 1) адміністративна відповідальність є самостійним видом ретроспективної (негативної) юридичної відповідальності, яка настає за адміністративні правопорушення в різних сферах публічного урядування та сферах життєдіяльності суспільства, тобто норми щодо застосування адміністративної відповідальності спрямовані на охорону приписів та інших галузей права, і інформаційного права; відповідно до статті 23 КУпАП метою адміністративної відповідальності є виховання особи, яка вчинила

адміністративне правопорушення, в дусі поваги до правил співжиття та додержання законів України, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як іншими особами, так і самим правопорушником [7];

2) адміністративна відповідальність врегульована нормами КУпАП та іншими нормативно-правовими актами, які містять підстави адміністративних правопорушень, переліки адміністративних стягнень та органів (осіб), уповноважених їх застосовувати; підставою для застосування адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення, що передбачене нормами КУпАП або іншим законами, не включеними до КУпАП (ст. 2 КУпАП); однак, адміністративні правопорушення в інформаційній сфері не завжди знаходять своє закріплення в нормах КУпАП, проте його вчинення не виключає можливості настання адміністративної відповідальності (наприклад, відповідно до підпункт 2.29 Типових правил користування бібліотекою вищого закладу освіти Міністерства освіти та науки України порушення правил користування бібліотекою може стати підставою для позбавлення адміністрацією бібліотеки права читача користуватися всіма пунктами видачі літератури на відповідний термін [24]; відповідно до пункту 31 Типових правил розміщення зовнішньої реклами підставою для скасування виконавчим комітетом відповідної ради дозволу на розміщення зовнішньої реклами може стати невикористання місця розташування рекламного засобу безперервно протягом шести місяців [25]);

3) за вчинення адміністративних правопорушень на порушників накладаються встановлені адміністративні стягнення, які мають для правопорушника негативні наслідки морального або матеріального характеру (оплатне вилучення або конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, або конфіскація грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; попередження; позбавлення спеціального права, наданого громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання, права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; штраф));

суспільно корисні роботи; громадські роботи; виправні роботи; адміністративний арешт тощо); заходи впливу, які застосовуються до неповнолітніх (зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їхньою згодою, а також окремим громадянам на їхнє прохання); адміністративне видворення за межі України іноземних громадян та осіб без громадянства (статті 24 - 32-1 КУпАП); перелік заходів адміністративної відповідальності є ширшим і не завжди знаходить своє відображення в нормах КУпАП, однак за своєю юридичною природою такий захід є адміністративним стягненням, не виключає можливості настання адміністративної відповідальності (наприклад, відповідно до статті 37 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» анулювання ліцензії на мовлення Національною радою в разі порушення ліцензіатом чинного законодавства та умов ліцензії) [26];

4) адміністративна відповідальність є одним із видів державного примусу, що реалізовується, в умовах неслужбової підлеглості, як правило, у позасудовому порядку, через застосування встановлених законодавством адміністративних стягнень уповноваженими на те органами (їх посадовими особами) в межах компетенції; відповідно до статті 213 КУпАП до таких суб'єктів, які уповноважені накладати стягнення, віднесені адміністративні комісії при виконкомах сільських, селищних, міських рад; виконкоми (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, - виконавчі органи, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадові особи, уповноважені на те КУпАП; районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), а у випадках, передбачених КУпАП, місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди, Верховний Суд; органи Нацполіції, органи державних інспекцій та інші органи (посадові особи), уповноважені на те КУпАП тощо (статті 218 - 244-22 КУпАП);

5) адміністративним законодавством встановлений особливий порядок притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності за вчене правопорушення; у нормах КУпАП визначено завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення, означено коло суб'єктів, уповноважених на їх розгляд, окреслено коло обставин, які виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення (стаття 247), сформульовано поняття доказів та способів їх збирання та оцінювання (складання протоколу, відібрання пояснень, показання технічних приладів та технічних засобів тощо), визначено систему заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення (адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів тощо (глава 20 КУпАП).

Таким чином, адміністративна відповідальність є одним із важливих інститутів адміністративного права, якому притаманні всі ознаки юридичної відповідальності. Від інших видів юридичної відповідальності адміністративна відповідальність відрізняється за: заходами забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення; колом органів, уповноважених застосовувати заходи адміністративної відповідальності в межах своєї компетенції; правовою основою, яка регулює адміністративну відповідальність; підставами застосування адміністративної відповідальності; процесуальною процедурою накладення адміністративної відповідальності.

Слід зазначити, що частиною системи інформаційного порядку є інститут адміністративної відповідальності в цій сфері; він закладає правові основи для нормального функціонування та розвитку інформаційного суспільства; має специфіку щодо правового регулювання, обумовленою природою інформаційних правовідносин. До такої специфіки відноситься:

1. За допомогою цього інституту здійснюється захист адміністративно-правових відносин та відносин, які врегульовані нормами інших галузей права, (наприклад, банківського, інформаційного, фінансового, медіа-права тощо).

2. Вчинення правопорушення, передбаченого нормами КУпАП та іншим законами, що регулюють порядок створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації є підставою для настання адміністративної відповідальності.

3. Перелік заходів адміністративної відповідальності, які можна застосувати до осіб, які вчинили адміністративне правопорушення в інформаційній сфері, є дещо ширшим; знаходить своє закріплення не завжди в нормах КУпАП; за своєю юридичною природою такі заходи не виключають можливості настання адміністративної відповідальності, є адміністративними стягненнями.

4. Повноваження органів, які наділені правом застосовувати адміністративні стягнення за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, визначаються в приписах норм КУпАП та інших нормативно-правових актів, що регулюють порядок використання, збирання, зберігання, поширення, створення, одержання, охорони та захисту інформації в нашій державі.

Таким чином, правовою основою регулювання інститут адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, як основоположний нормативно-правовий акт є КУпАП. Однак, крім нього ще багато нормативно-правових актів стосуються цього питання. Так, наприклад, оскільки здебільшого предметом адміністративних правопорушень в інформаційній сфері є інформація, то певне значення має Закону України «Про інформацію»[27]. Оскільки до числа адміністративних правопорушень також слід віднести порушення права на об'єкти права інтелектуальної власності (наприклад, стаття 51-2 КУпАП), то має значення Конвенція «Про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності», в якій міститься поняття інтелектуальної власності, а також закріплено положення, що «інтелектуальна власність» містить права, які стосуються: літературних, художніх та наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач; винаходів у

всіх сферах діяльності людини; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, комерційних позначень та фірмових найменувань, тощо [28].

Згідно із главою 7 КУпАП адміністративні правопорушення у сферах охорони природи, використання природних ресурсів та охорони культурної спадщини передбачають низку протиправних діянь, які посягають на суспільні відносини у сфері використання, збирання, зберігання, одержання, поширення, створення, охорони та захисту інформації. До їх числа, наприклад, належать правопорушення у сфері землеустрою, державного управління земельними ресурсами, державного контролю за використанням та охороною земель, земельного оподаткування, моніторингу земель. Статті 53-2 та 53-6 КУпАП передбачають відповідальність за приховування або перекручення даних земельного кадастру та порушення законодавства про Державний земельний кадастр [29], Земельний Кодексу України [30].

Глава 7 КУпАП передбачає відповідальність за порушення відносин, пов'язаних із обліком, зберіганням та використанням документів Національного архівного фонду та архівних установ, а порядок формування та використання Національного архівного фонду та основні питання архівної справи закріплені Законом України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [31].

До числа адміністративних правопорушень у сфері обігу інформації КУпАП відносить, наприклад, статтю 149-1 (порушення порядку ведення Єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов), а порядок формування та ведення Єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України.

Взагалі конституційне право людини на доступ до інформації, передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України, законами України «Про звернення громадян» [32], «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» та іншими нормативно-правовими актами, а це дало можливість

отримувати інформацію кожному про стан навколишнього середовища, його вплив на наявні та можливі фактори ризику, на здоров'я населення, на безпеку ядерних установок чи об'єктів, які призначені для поводження з радіоактивними відходами, рівні радіації на території держави, безпеку об'єктів поводження з відходами тощо. Саме тому в КУпАП закріплено низку нормативних приписів, якими врегульовано питання відповідальності за порушення чи обмеження права на доступ до повної та достовірної інформації екологічного характеру (наприклад, стаття 82-3 КУпАП «Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитами посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними»; стаття 82-7 КУпАП «Порушення вимог законодавства у сфері хімічних джерел струму»; стаття 91-4 КУпАП «Відмова від надання чи несвоєчасне надання екологічної інформації» тощо) [7].

Ще одним прикладом адміністративного правопорушення у сфері обігу інформації є порушення встановлених законодавством вимог щодо заборони спонсорства тютюнових виробів та їх реклами є стаття 156-3 КУпАП щодо порушень вимог, встановлених законодавством, щодо заборони реклами та спонсорства тютюнових виробів. Законом України «Про рекламу» встановлено певні обмеження на рекламу тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, в тому числі закон забороняє рекламу тютюнових виробів [33].

Глава 12 чинного КУпАП містить значну частину правопорушень, що посягають на встановлений порядок обігу інформації у фінансовій та банківській сферах. В даному випадку, крім статті 164-2 КУпАП, яка передбачає відповідальність за порушення законодавства з фінансових питань, а суспільна небезпечність зазначеного правопорушення зумовлюється посяганням на фінансову, податкову, статистичну та іншу інформацію підприємства, яка ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, потрібно

звернути увагу на Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» який передбачає, що відповідно до статті 3 бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством; на підставі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності формується об'єктивна інформація про майнове та фінансове становище підприємства, і завдяки цій інформації фізичні та юридичні особи отримують уявлення про реальний стан справ на підприємстві [34].

Ця ж глава 12 КУпАП містить низку норм, які регулюють питання адміністративної відповідальності у сфері соціального страхування населення, що виражається в матеріальному забезпеченні та підтримці непрацездатних громадян за рахунок фондів, сформованих працездатними членами суспільства (наприклад, статті 165-1, 165-3, 165-4, 165-5 КУпАП). В зазначених адміністративних правопорушеннях протиправні дії, що посягають на встановлений порядок обігу інформації, виражаються у формі, яка передбачена законами України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [35] і «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [36] тощо.

Безпосередньо стосується обігу інформації, є адміністративне правопорушення, передбачене статтею 164-9 КУпАП - незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних. Правовий порядок розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, спрямований на захист інтересів суб'єктів авторського права та суміжних прав, захист прав споживачів, що визначено Законом України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних»[37].

Досить велика кількість адміністративних правопорушень у сфері обігу інформації міститься в главі 15 КУпАП, яка об'єднує протиправні діяння у сфері встановленого порядку управління (наприклад, стаття 184-2 передбачає відповідальність за порушення строків подання інформації про дітей та дітей-

сиріт, які залишилися без піклування/опіки батьків, або порушення цього порядку взагалі; порядок надання такої інформації для централізованого обліку врегульований Сімейним кодексом України [38] та Законом України «Про охорону дитинства» [39].

Підсумовуючи, слід зазначити, що інститут адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері як комплекс охоронних норм системи права становить міжгалузеве структурне утворення, що забезпечує безпеку суспільних відносин в інформаційній сфері та спрямований на захист інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері.

З аналізу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері можна зробити висновок, що нормами деяких статей чітко встановлені суб'єкти адміністративних правопорушень, а в інших – взагалі не визначено, хто може бути притягнений до адміністративної відповідальності. Однак, якщо узагальнити, то слід зробити висновок, що суб'єктами відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері є фізичні особи, в тому числі службові та посадові особи.

Аналіз теоретичних питань адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері та норм Кодексу України про адміністративні правопорушення дозволив визначити, що: по-перше, адміністративні правопорушення в інформаційній сфері розпорошені як по КУпАП, так і по інших нормативно-правових актах; по-друге, законодавець прискіпливо відноситься до регулювання захисту відносин в інформаційній сфері засобами адміністративно-деліктного законодавства; по-третє, є підстави вважати за необхідне удосконалення правозастосовчої роботи у сфері захисту інформаційних відносин засобами адміністративно-деліктного законодавства. Крім того, підбиваючи підсумок, потрібно зазначити, що адміністративне законодавство стосовно правових основ регулювання відносин в інформаційній сфері є недосконалим, потребує цілої низки змін та доповнень для його узгодження з реаліями сьогодення. Як варіант, це можуть

бути доповнення до КУпАП щодо визначення таких термінів, як «адміністративна відповідальність», «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері», у чинних статтях потрібно більш конкретно вписати, хто, за яку чи стосовно якої інформації може бути притягнений до адміністративної відповідальності.

2.2. Основні риси, мета, функції та принципи адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері

Адміністративна відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері є видом юридичної відповідальності. В загальному розумінні юридична відповідальність – це застосування до правопорушників, у встановленому процесуальному (процедурному) порядку, передбачених санкцією правової норми заходів державного примусу, які виражаються у формі обмежень (позбавлень) відповідного характеру, наприклад, особистого, організаційного, майнового.

Юридична відповідальність це міжгалузевий правовий інститут, в якому можуть поєднуватися індивідуальні унікальні компоненти, що зумовлені особливостями правових систем, галузей права, видів протиправних діянь, процедур притягнення до відповідальності, характером правових наслідків тощо. В теорії права юридична відповідальність традиційно розкривається через такі складові як основні риси (ознаки), мету, функції, види, принципи та підстави. Останні були розглянуті в першому розділі даної роботи. на інші – звернемо увагу в цьому розділі.

Так, основними рисами юридичної відповідальності (в тому числі і адміністративної, як її виду), які відображають її найбільш узагальнені властивості, є те, що вона: визначається нормами права; застосовується тільки уповноваженими органами в межах їх компетенції, яка визначена законом; застосовується лише за вчинене протиправне діяння; є зовнішнім впливом,

спрямованим на правопорушника; нерозривно пов'язана з державним примусом у формах правовідновлювальних або каральних заходів;.

В свою чергу, мета юридичної відповідальності є конкретизованим виявленням загальної мети права тобто на основі загальнолюдських цінностей та ідеалів упорядкування суспільних відносин. Вона покликана захищати правову рівність, людську гідність, забезпечувати справедливість, повагу до людського життя, охороняти правові відносини, цінності, права та свободи, життя і безпеку людини. Мета юридичної відповідальності складається з трьох складових: 1) відновлення порушених прав та суспільних відносин; 2) попередження нових правопорушень; 3) перевиховання та виправлення правопорушників.

Також юридична відповідальність має свої функції - основні напрями впливу на суспільство, що розкривають відображають призначення та мету юридичної відповідальності в системі правового регулювання та суспільному житті загалом.

Основними функціями юридичної відповідальності є як мінімум три функції: правовідновлювальна, виховна та каральна. Так, перша, правовідновлювальна (компенсаційна) пов'язана з відновленням порушених протиправною поведінкою суспільних відносин, поновленням порушених прав, компенсацією правопорушником втрат, які були завдані іншим суб'єктам. Друга, виховна (превентивна) функція поділяється на такі два підвиди, як загальнопревентивна (запобіжна, попереджувальна) та спеціально-превентивна: перша - це коли відбувається формування в суспільстві додаткових мотивів дотримання вимог норм права, поваги до індивідуальних прав суб'єктів, а також формування правової культури та правосвідомості; друга - це перевиховання правопорушника, позитивна корекція його правосвідомості з метою уникнення подальших правопорушень та формування стереотипів, стимулів правомірної поведінки [40, с. 265]. Третя - каральна (штрафна) проявляється у справедливому негативному впливі на

правопорушника у вигляді безпосереднього акту покарання від імені держави з боку суспільства.

Поряд із традиційними функціями юридичної відповідальності в інформаційному контексті слід виділити ще функцію інформування (сигналізаційну функцію) [41, с. 201] - полягає в тому, що юридична відповідальність несе в собі інформацію щодо моделей протиправної поведінки, змісту та особливостей конкретних видів відповідальності, можливих засобів впливу на правопорушників.

Ще однією класифікації, поділом функцій юридичної відповідальності в сучасній правовій доктрині є виокремлення таких, як правозахисна, виховна та інформативна функцій. Існує думка, що надання пріоритету каральним функціям свідчить про порушення принципу гуманізму в правовому житті, підміну права насильством, що не припустимо ні з яких міркувань [42, с. 146]. Тож у розвиненому в правовому сенсі суспільстві сама можливість застосування примусових заходів юридичної відповідальності створює значно більший організаційний ефект, ніж безпосереднє їх вчинення.

Оскільки юридична відповідальність є особливим правоохоронним інститутом всієї системи права, то вона може аналізуватися на основі низки критеріїв, які дозволяють виділити її різновиди, тобто класифікувати. Основним критерієм класифікації заходів юридичної відповідальності виступає юридична природа правопорушення, тобто вид правопорушення, або відповідність певній галузі права [43, с. 143]. За цим критерієм розрізняють конституційну, адміністративну, кримінальну, цивільно-правову відповідальність, відповідальність у сфері трудових відносин, а також міжнародно-правову. Звернемо увагу на адміністративну, оскільки саме вона є тією, яка застосовується до правопорушників за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.

Адміністративна відповідальність накладається за адміністративні правопорушення, полягає в застосуванні органами адміністративної

юрисдикції заходів адміністративного впливу до осіб, винних у вчиненні адміністративного правопорушення та невідповідності їм по службі.

Адміністративні правопорушення, як правило, порушують порядок (правила) здійснення різних видів діяльності (державне управління, інформаційна діяльність, контроль дорожнього руху, митний контроль, пожежний нагляд, санітарний нагляд, торгівля тощо), що встановлений нормами адміністративного, інформаційного, фінансового та іншого права. Тож інститут адміністративної відповідальності забезпечує реалізацію норм різних галузей права та сфер, в тому числі інформаційної сфери.

До основних видів адміністративних стягнень, які передбачені чинним законодавством, належать: штраф; оплатне вилучення чи конфіскація предметів/грошей; тимчасове позбавлення спеціального наданого права; виправні роботи; громадські роботи; суспільно корисні роботи; адміністративний арешт.

Також, слід акцентувати увагу на тому, що реалізація державних функцій щодо застосування механізмів юридичної відповідальності має трирівневу структуру: законодавчий рівень, правозастосовний та функціональний рівні. Перший рівень, це встановлення (передбачення) санкцій юридичної відповідальності за порушення вимог правових норм; другий – індивідуалізація відповідальності щодо конкретних правопорушень та правопорушників, винесення офіційних рішень щодо притягнення до відповідальності; третій – це відновлення порушених прав, правовідносин, а також забезпечення відшкодування правопорушниками завданих втрат, перевиховання правопорушників.

Процеси реалізації юридичної відповідальності ґрунтуються на певних засадах – принципах та підставах юридичної відповідальності, що забезпечують необхідну правову визначеність та ідеологічний фундамент.

В теорії права розрізняють підстави виникнення юридичної відповідальності, підстави притягнення до юридичної відповідальності,

підстави звільнення від юридичної відповідальності, а також обтяжуючі та пом'якшуючі обставини, що впливають на міру відповідальності.

Підставою виникнення юридичної відповідальності визнається фактичне вчинення протиправного діяння, яке повністю відповідає юридичному складу правопорушення, передбаченого відповідною нормою права. Адміністративне правопорушення в інформаційній сфері як підстава адміністративної відповідальності вже було розглянуто у першому розділі. Тому зосереджувати увагу на ньому не будемо, а перейдемо до принципів відповідальності.

В цілому, загальні принципи юридичної відповідальності – це фундаментальні керівні засади існування юридичної відповідальності як невід'ємного компонента правової системи, які розкривають суть цього правового інституту, дозволяють з'ясувати внутрішні закономірності, що відображають його зміст, специфіку та призначення [44, с. 477]. До них належать:

законність (виявляється в можливості застосування юридичної відповідальності виключно в установленому законом порядку, на визначених законом підставах, тільки уповноваженими органами, їх посадовими особами; законність юридичної відповідальності – це в першу чергу її правова визначеність та офіційність, компетентність застосування); невідворотність (будь-яке правопорушення обов'язково викликає відповідну реакцію з боку правоохоронної системи, а в необхідних випадках – і покарання, застосування засобів відповідальності);

справедливість (фундаментальний інтегруючий принцип як для права в цілому, так і для кожного з його компонентів; слідування цьому принципу щодо юридичної відповідальності вимагає реалізації всіх її принципів та інших орієнтирів правового та загальнолюдського характерів, зокрема: перед законом і судом всі рівні; ніхто не може бути покараний без вини; кожен має право на захист тощо);

гуманізм (забезпечує можливість повного або часткового звільнення від застосування санкцій юридичної відповідальності у випадках добровільного відшкодування збитків, щиросердного каяття, тяжкої хвороби тощо; не може супроводжуватися накладення відповідальності приниженням людської гідності, піддаванням катуванню тощо);

неприпустимість подвоєння відповідальності (дозволяє уникнути притягнення за одне й те саме правопорушення більш ніж один раз до одного виду відповідальності);

доцільність (проявляється у досягненні мети юридичної відповідальності обраними стосовно правопорушника примусовими заходами);

обґрунтованість (тільки після повного й точного встановлення всіх фактів та обставин правопорушення, ступеня вини конкретного правопорушника можливе накладення юридичної відповідальності);

індивідуалізація відповідальності (тобто застосування відповідальності до конкретної особи з врахуванням її конкретної участі у правопорушенні);

оперативність (вимагає притягнення винної особи до відповідальності в найкоротші строки, а з іншого – встановлює терміни давності, після спливу яких відповідальність не застосовується) .

З проведеного аналізу юридичної відповідальності, перейдемо безпосередньо до адміністративної. Адміністративна відповідальність – це різновид правової рестроспективної відповідальності, специфічною формою якої є негативне реагування з боку держави в особі її уповноважених органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних правопорушень), відповідно до якою особи, які вчинили ці правопорушення, повинні дати відповідь перед уповноваженими державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку [45].

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності фізичних та/або юридичних осіб, яка полягає у застосуванні уповноваженими державою суб'єктами/органами (їх посадовими особами) певного виду

адміністративного примусу – адміністративного стягнення (заходів впливу) [46]. Як видно з наведених визначень, науковці формулюють по-різному дану категорію, усіх вони згадують про прив'язку до адміністративного правопорушення чи адміністративної санкції. Це логічно, бо якщо адміністративне правопорушення є підставою для відповідальності, то адміністративне стягнення, як санкція за вчинене правопорушення, є передбаченою мірою адміністративної відповідальності, відповідно до статті 23 КУпАП. Всі наявні види адміністративних стягнень тісно пов'язані один з одним та утворюють єдину систему. Їх в першу чергу об'єднує загальна мета – захист правопорядку, виховання осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, у дусі дотримання законів, а також запобігання вчиненню нових адміністративних правопорушень як правопорушниками, так і іншими особами. Кожне стягнення є мірою відповідальності, свого роду покаранням, призначеної за правопорушення, а застосування будь-якого стягнення означає настання адміністративної відповідальності та спричиняє для винної особи несприятливі юридичні наслідки [47].

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що адміністративне законодавство стосовно регулювання відносин в інформаційній сфері є недосконалим, потребує цілої низки доповнень і змін для його узгодження із сучасними реаліями, упорядкування правової регламентації інформаційних відносин, порушення яких призводить до адміністративної відповідальності в цій сфері. Таком слід зазначити, що складовими частинами цього процесу мають бути: внесення у КУпАП визначення таких термінів, як «адміністративна відповідальність» та «правопорушення в інформаційній сфері»; в чинних статтях потрібно більш конкретно виписати, хто, за яку чи стосовно якої інформації може бути притягнений до адміністративної відповідальності; плюс постійно потрібно згідно зі змінами у соціальній, економічній та політичній сферах, з метою охорони державних та суспільних інтересів вносити зміни та доповнювати нові склади адміністративних правопорушень в інформаційній сфері.

2.3. Заходи адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері

Вирішення питання щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності стає можливим за умови встановлення відповідних підстав, які були проаналізовані вище.

Однак, особливої актуальності набуває не тільки дослідження юридичного змісту адміністративних правопорушень в інформаційній сфері за КУпАП, але й адміністративна відповідальність фізичних осіб за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, ті заходи (санкції тощо), які передбачені чинним законодавством.

Проаналізуємо заходи адміністративної відповідальності, передбачені за правопорушення в інформаційній сфері.

Відповідно до статті 41-3 КУпАП за встановленими особами інформації, необхідної для здійснення контролю за виконанням колективних договорів, угод та ведення колективних переговорів тягне за собою накладення штрафу (розмір від 1 до 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, далі НМДГ).

Статтею 82-3 КУпАП «Приховування, перекручення або відмова від надання повної та достовірної інформації за запитамі посадових осіб і зверненнями громадян та їх об'єднань щодо безпеки утворення відходів та поводження з ними» передбачено накладення стягнення у вигляді штрафу, з уточненням особливою категорії суб'єктів правопорушення - посадові особи (розмір від 3 до 5 НМДГ).

Статтею 91-4 КУпАП якою передбачено адміністративну відповідальність за відмову від надання або несвоєчасне надання за запитамі достовірної, повної екологічної інформації, передбаченої законодавством, у вигляді штрафу, який накладється на службових та посадових осіб (розмір від 3 до 10 НМДГ).

В главі 12 КУпАП, яка присвячена адміністративним правопорушенням в галузі громадського харчування, торгівлі, сфері послуг, підприємницькій діяльності, в галузі фінансів містять чотири статті, які також слід проаналізувати на види стягнень, які застосовуються за правопорушення в інформаційній сфері. Так, стаття 163-5 містить п'ять частин, відповідно до яких за ненадання посадовою особою емітента інвестору в цінні папери на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації – передбачає накладення штрафу (розмір від 200 до 500 НМДГ); за вимагання посадовою особою емітента від акціонера, в тому числі який є працівником цього ж підприємства, інформації про те, як він голосував на загальних зборах, або інформації про відчуження такою особою своїх акцій передбачено так само стягнення у вигляді штрафу в такому ж розмірі; за порушення посадовою особою емітента порядку скликання або проведення загальних зборів акціонерного товариства, порядку обрання членів органів управління товариства, порядку або строку виплати дивідендів за наявності відповідного рішення загальних зборів – передбачено штраф, але в більшому розмірі (від 300 до 500 НМДГ); також передбачено відповідальність за повторність (розмір 500 до 1000 НМДГ).

Статтею 163-11 КУпАП передбачено відповідальність у вигляді штрафу (розмір від 200 до 500 НМДГ) за порушення порядку розкриття інформації на фондовому ринку або у системі накопичувального пенсійного забезпечення. За повторність – штраф від 500 до 1000 НМДГ.

Статтею 166-4 КУпАП передбачено відповідальність за порушення порядку подання інформації та виконання рішень територіальними відділеннями Антимонопольного комітету та в цілому Антимонопольного комітету України. Частиною першою цієї статті передбачено накладення штрафу на такі категорії суб'єктів як посадові особи та керівники (розмір до 7 НМДГ), а на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю (розмір до 20 НМДГ) за неподання, несвоєчасне подання посадовими особами органів

виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також керівниками (розпорядниками кредитів) підприємств (об'єднань, господарських товариств тощо) та особами, які займаються підприємницькою діяльністю, інформації або подання завідомо недостовірної інформації Антимонопольному комітету України та його територіальним відділенням [7]. Частиною другою цієї ж статті передбачено накладення такого виду стягнення як штраф також на посадових осіб та керівників (розмір до 6 НМДГ) та на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю (розмір 16 НМДГ) за ухилення осіб, зазначених у частині першій цієї статті, від виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень, чи несвоєчасне виконання їх рішень.

У главі 13-А КУПАП зібрані адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Однією зі статей цієї глави передбачено адміністративну відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері, а саме штраф за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (стаття 172-8, а саме: незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою в своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (розмір від 100 до 150 НМДГ); незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (розмір від 1000 до 2500 НМДГ) з приєднанням додаткового стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (строк – 1 рік) [7]. Слід також відзначити, що суб'єктом правопорушення даного правопорушення є особи, зазначені у пункті 1 та підпункті «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»[48], а також особи, зазначені в частині другій статті 17 Закону України «Про

запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань»[49], а викривачем визнається особа, зазначена у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції».

У главі 15 закріплені адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління. Серед них дев'ять статей, які стосуються адміністративних правопорушень в інформаційній сфері. З аналізу даних статей (184-2, 186-6, 188-31, 188-35, 188-47, 195-5, 212-3, 212-5 та 212-6 КУпАП) впливає, наступне:

за порушення строків або порядку подання інформації про дітей та дітей-сиріт, які залишилися без опіки (піклування) батьків, для централізованого обліку на посадових осіб накладається штраф (від 15 до 25 НМДГ);

за виготовлення, розповсюдження або випуск продукції друкованого ЗМІ після припинення діяльності цього друкованого ЗМІ, а так само ухилення від перереєстрації друкованого ЗМІ у передбачених законом випадках, чи від повідомлення реєструючому органу про зміну виду видання, юридичної адреси засновника (співзасновників), місцезнаходження редакції передбачено накладення штрафу (розмір від 10 до 30);

за невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України щодо усунення порушень законодавства про криптографічний та технічний захист державних інформаційних ресурсів, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, та законодавства у сфері надання послуг електронного цифрового підпису, а також створення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків - штрафу (розмір від 50 до 100); при повторності – так само штрафу, але розмір від 100 до 150 НМДГ;

за невиконання законних вимог члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члена Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, щодо надання інформації, копій

документів, а також порушення встановлених законодавством строків їх надання, надання завідомо недостовірної інформації передбачено штраф (від 50 до 150); а за ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення передбачено так само штраф, але в більшій сумі (від 150 до 250 НМДГ);

за подання заявником завідомо недостовірних відомостей про себе під час реєстрації на офіційному веб-сайті ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері реєстрації та обліку транспортних засобів, для отримання інформації з Єдиного державного реєстру, держателем якого є Державтоінспекція МВС України, або під час реєстрації на офіційному веб-сайті ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації прав, для отримання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, або під час реєстрації на офіційному веб-сайті ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, для отримання інформації з Державного земельного кадастру, а так само подання заявником завідомо недостовірних відомостей про себе у разі запитування інформації з державних реєстрів, зазначених у цій статті, та Державного земельного кадастру в паперовій формі передбачено накладення штрафу (від 1 до 3 НМДГ); повторність - штрафу (від 3 до 6 НМДГ) [7];

за незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації тягне за собою накладення штрафу на громадян (розмір від 50 до 100 НМДГ) з конфіскацією спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації та на посадових осіб (від 200 до 500 НМДГ) з конфіскацією спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації [7];

за неопритулювання інформації, якщо таке опритулювання є обов'язковим і передбачено законами України «Про оцінку впливу на довкілля»[50], «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, централізованого

постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення» [51], «Про доступ до публічної інформації», «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»[52], «Про відкритість використання публічних коштів» [53] та «Про запобігання корупції» тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб (розмір від 25 до 50); аналогічний розмір штрафу передбачений за правопорушення, передбачене частиною 2 цієї статті - за порушення Закону України «Про доступ до публічної інформації», а саме: необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом, ненадання відповіді на запит на інформацію, ненадання інформації, неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання недостовірної інформації; такий самий штраф передбачено і за порушення, передбачене частиною третьою та п'ятою цієї статті; а за обмеження доступу до інформації або віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом, якщо це прямо заборонено законом передбачено штраф, який накладається на посадових осіб (розмір від 60 до 80 НМДГ); за ненадання доступу до матеріалів справи за заявою особи або судового рішення, а також інше порушення Закону України «Про доступ до судових рішень» або за незаконну відмову у розгляді або у прийнятті звернення, інше порушення Закону України «Про звернення громадян», за несвоєчасне внесення документів до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля згідно із Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», за обмеження доступу до інформації, внесеної до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля тощо передбачено однаковий стягнення – штраф в однаковому розмірі (від 25 до 50 НМДГ); а повторність - тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб (розмір від 60 до 80) або альтернативний вид стягнення - громадські роботи (строк від 20 до 30 годин);

за правопорушення, передбачене статтею 212-5 КУпАП (порушення порядку обліку, зберігання та використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію» так само передбачено

такий вид стягнення як штраф, а от у статті 212-6 КУпАП «Здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем» крім штрафу як обов'язкового стягнення, ще передбачено додаткове - конфіскація засобів, що використовувалися для незаконного доступу, або конфіскація програмних або технічних засобів, що використовувалися для незаконного доступу, або конфіскація незаконно виготовлених копій баз даних, або конфіскація незаконно розповсюджених чи призначених для розповсюдження копій баз даних, або конфіскація незаконно збутих чи призначених для збуту копій баз даних, а також грошей, отриманих від їх продажу.

У главі 15-А КУпАП присвяченій адміністративним правопорушенням, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення, так само містяться адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, а саме: стаття 212-9 КУпАП щодо порушення порядку агітації під час підготовки, порядку ведення передвиборної агітації, порядку участі в інформаційному забезпеченні виборів, проведення референдуму з використанням засобів масової інформації, 212-11 щодо ненадання можливості оприлюднити відповідь щодо інформації, поширеної стосовно суб'єкта виборчого процесу, 212-13 щодо розповсюдження або виготовлення друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять інформацію про осіб, відповідальних за випуск, відомостей про їх тираж, про установу, яка здійснила друк. Всі вони не є виключенням і за їх вчинення передбачено застосування такого стягнення як штраф тільки в різних розмірах тощо.

З аналізу вищезазначених та інших адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, передбачених КУпАП можна зробити висновок, що нормами деяких статей чітко встановлені види адміністративних стягнень в більшості випадків використовується такий основний вид стягнення як штраф, при чому розмір варіюється від 1 до 1000 НМДГ, інколи в санкціях норм

передбачено в якості додаткового ще: або конфіскацію предметів або грошей, які стали безпосереднім об'єктом або знаряддям вчинення адміністративного правопорушення; або позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Крім штрафу, в якості основного в санкції певної норми є ще такий вид стягнення як громадські роботи.

Таки чином, з аналізу санкцій, які передбачені за вчинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, впливає, що найбільш розповсюдженим стягненням за вчинення адміністративних правопорушень в цій сфері є все ж таки штраф.

Відповідно до чинного законодавства медичний працівник може нести адміністративну відповідальність за розкриття відомостей про персональні дані через розголошення лікарської таємниці. Слід погодитися з думкою Г.В.Муляр щодо того, що перспективним напрямом для вітчизняних дослідників є питання встановлення адміністративної відповідальності за розголошення даних, які становлять лікарську таємницю, публічних осіб [54, с. 48].

Також увагу слід приділити заходам просвітницької діяльності щодо норм чинного законодавства та особливостей адміністративної відповідальності за порушення законодавства в частині розголошення персональних даних у сфері охорони здоров'я, а також заходам протидії такому розголошенню.

Оскільки інформація, як феномен 20 століття є важливим активом для суб'єктів господарювання, а становлення комерційної таємниці як об'єкта правових відносин пов'язано з розвитком ринкових відносин в Україні, посиленням ролі інформації в інноваційній економіці, то неврегульованість великого кола питань стосовно конфіденційної комерційно-цінної інформації стримує інтелектуалізацію економіки. У зв'язку з цим та з врахуванням досвіду зарубіжних країн, слід погодитись з думкою Н.Капітаненко, що назріла потреба в законі про правовий режим комерційної інформації, який би гармонійно поєднував приватноправові та публічно-правові інтереси суб'єктів

суспільних відносин у контексті євроінтеграційних спрямувань [55, с. 149; 56, с. 80], але в продовження цього також слід внести зміни до статті 164-4 КУпАП щодо адміністративної відповідальності за правопорушення в цій сфері.

На сьогодні актуальним постає питання вдосконалення українського законодавства в інформаційній сфері шляхом затвердження змін до існуючих законів, а також прийняття нових законів в цій сфері. Для вдосконалення захисту інтелектуальної власності в умовах поширення Інтернет-технологій посилення адміністративної відповідальності за незаконне розміщення та використання об'єктів авторського та суміжних прав у мережі Інтернет, внести зміни до законів України передбачені проектом закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно врегулювання питань авторського права і суміжних прав» [57], а саме у КУпАП: у статті 164-9: у назві та тексті після слова «розповсюдження» доповнити словом «прокат»; після слова «конфіскацією» додати слова «та знищенням»; слово «десяти» замінити словом «п'ятдесяти»; слово «п'ятдесяти» замінити словом «восьмидесяти».

Також, вбачається доречним при підготовці до другого читання проекту вищезгаданого закону передбачити: процедуру відповідно до якої, порушника попереджають через Інтернет-провайдера і якщо він продовжує порушення, то до нього можливе застосування санкцій у вигляді припинення доступу до мережі Інтернет або надання послуг з розміщення Інтернет-сайту; процедуру солідарної відповідальності Інтернет-провайдера (чиї послуги були використані для порушення авторського, суміжних прав) та особи-правопорушником; розробити та внести зміни до чинного законодавства України (наприклад до статті 25 Закону України «Про інформацію»), спрямовані на підвищення відповідальності журналістів при здійсненні своїх професійних обов'язків - для забезпечення інформаційних прав громадян та суспільства на отримання об'єктивної та повної інформації, а також для вдосконалення правових вимог щодо дотримання журналістами етичних та професійних стандартів.

Ще одним етапом вдосконалення законодавства України в інформаційній сфері має стати його систематизація та кодифікація. З огляду на чутливе ставлення суспільства до питань пов'язаних із вдосконалення українського законодавства в цій сфері, зокрема щодо діяльності ЗМІ, підтримуємо думку щодо створення робочої групи з представників заінтересованих органів державної влади, Комітету ВР України з питань свободи слова та інформації, ЗМІ та їх професійних об'єднань, правозахисників та правників для підготовки пропозицій до вищезазначених проектів законів. Інституціонально така робоча група може бути утворена при Координаційній раді з питань розвитку громадянського суспільства [58; 59].

Отже, підбиваючи підсумок, потрібно зазначити, що адміністративне законодавство стосовно регулювання адміністративних правопорушень в інформаційній сфері та інформаційних відносин в цілому є недосконалим та потребує цілої низки змін та доповнень, що узгодить його із сучасними реаліями сьогодення, впорядкує правову регламентацію правовідносин в інформаційній сфері, порушення яких призводить до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в цій сфері. Складовими частинами цього процесу мають бути: 1) внесення в КУпАП визначення таких термінів, як «адміністративна відповідальність» та «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері»; 2) в чинних статтях потрібно більш конкретно виписати, хто, за яку чи стосовно якої інформації може бути притягнений до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в цій сфері; 3) потрібно постійно, відповідно до змін у соціальній, економічній, політичних сферах, вносити зміни та додавати нові склади адміністративних правопорушень в інформаційній сфері із метою охорони державних та суспільних інтересів.

ВИСНОВКИ

Проведене магістерське дослідження щодо адміністративних правопорушень в інформаційній сфері щодо визначення сутності та особливостей адміністративних правопорушень в інформаційній сфері; розробки пропозицій щодо удосконалення правових засад адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, дозволяє зробити наступні висновки та пропозиції.

1. Проаналізовано юридичну природу, визначено поняття та виявлені ознаки адміністративного правопорушення в інформаційній сфері. Зазначено, що інститут відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері розглядається як комплекс охоронних норм системи права, є міжгалузевим структурним утворенням, що забезпечує безпеку суспільних відносин в інформаційній сфері та спрямований на захист інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Визначено основний критерій поєднання правопорушень в інформаційній сфері в окрему групу - інформаційна сфера їх вчинення, та додатковий критерій— інформаційне середовище, використання різних інформаційних засобів та технологій.

Адміністративне правопорушення в інформаційній сфері визначено як протиправне, винне (умисне або необережне) діяння (дія або бездіяльність) фізичної особи, яке посягає на суспільні відносини у сфері використання, зберігання, збирання, одержання, поширення, створення, охорони та захисту інформації, спрямоване на спричинення шкоди або створює реальну загрозу такого спричинення відносинам в інформаційній сфері, за яке законом передбачено застосування заходів адміністративної відповідальності.

Констатовано, що система знань про правопорушення в інформаційній сфері містить сформований комплекс ознак, на підставі яких правопорушення в інформаційній справі розглядається як складна, специфічна, самостійна

категорія правопорушень, яка зокрема має зіставлятися і з відповідним комплексним інститутом юридичної відповідальності.

Зазначено, що інформаційність правопорушення може виявлятися в його об'єкті/предметі, елементах об'єктивної сторони.

2. Виокремлено та проаналізовано види адміністративних правопорушень в інформаційній сфері. Здійснено класифікацію адміністративних правопорушень в інформаційній сфері. На підставі аналізу теоретичних питань щодо адміністративних правопорушень в інформаційній сфері та норм Кодексу України про адміністративні правопорушення зроблено висновок, що адміністративні правопорушення в цій сфері розпорошені по КУпАП і потребують систематизації.

3. Виявлено особливості складу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері та проаналізовані елементи складу. Зроблено висновок, що структура складу адміністративного правопорушення в інформаційній сфері складається з 4х елементів, має логічний узагальнений характер. Адміністративні правопорушення в інформаційній сфері загалом не мають юридично значущих ознак, які відрізняють їх суб'єктів від суб'єктів всіх інших видів адміністративних правопорушень. Фізичні особи за правопорушення в інформаційній сфері можуть нести різні види відповідальності, в тому числі адміністративну, цивільно-правову, дисциплінарну відповідальність, а юридичні особи – в окремих випадках, адміністративну відповідальність, інколи з поєднанням цивільної. Однак, зміст її окремих елементів може різнитися залежно від галузей права, які передбачають ті чи інші правопорушення і відповідні примусові заходи.

За загальним правилом, в адміністративному праві мають місце адміністративні правопорушення з формальними та матеріальними складами: формальні - юридичні склади адміністративних правопорушень, об'єктивна сторона яких містить тільки одну ознаку – це порушення норм права в інформаційній сфері шляхом дії або бездіяльності; наявність конкретних шкідливих наслідків необов'язкова для притягнення до відповідальності за

адміністративні правопорушення з формальним складом, і достатньо тільки факту вчинення особою небезпечного протиправного діяння; матеріальні склади адміністративних правопорушень – це склади, для яких настання матеріальних шкідливих наслідків є обов'язковим елементом об'єктивної сторони.

4. Проаналізовано теоретико-правову основу адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.

Зроблено висновок, що інститут адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері це комплекс охоронних норм системи права становить міжгалузеве структурне утворення, яке забезпечує безпеку суспільних відносин в інформаційній сфері та спрямований на захист інтересів особи, суспільства та держави в цій сфері.

З аналізу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері виявлено, що в нормах деяких статей чітко встановлені суб'єкти адміністративних правопорушень в цій сфері, а в інших – взагалі не визначено хто може бути притягнений до адміністративної відповідальності. Зроблено узагальнений висновок, що суб'єктами відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері є фізичні особи, в тому числі службові та посадові особи.

Проаналізовано основні нормативно-правові акти та взагалі правова основа регулювання інститут адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері. Визначено, що: по-перше, адміністративні правопорушення в інформаційній сфері розпорошені як по КУпАП, так і по інших нормативно-правових актах; по-друге, законодавець прискіпливо відноситься до регулювання захисту відносин в інформаційній сфері засобами адміністративно-деліктного законодавства; по-третє, є підстави вважати за необхідне удосконалення правозастосовчої роботи у сфері захисту інформаційних відносин засобами адміністративного деліктного законодавства. Зроблено висновок, що адміністративне законодавство стосовно правових основ регулювання відносин в

інформаційній сфері є недосконалим, потребує цілої низки змін та доповнень для його узгодження з реаліями сьогодення.

5. Виявлено основні характерні риси адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері, а також її мета, функції та принципи. Встановлено, що адміністративне правопорушення є підставою для відповідальності, а адміністративне стягнення, як санкція за вчинене правопорушення, є передбаченою мірою адміністративної відповідальності.

Зроблено висновок, що всі наявні види адміністративних стягнень тісно пов'язані один з одним та утворюють єдину систему, метою об'єднання яких є захист правопорядку, виховання осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, у дусі дотримання законів, а також запобігання вчиненню нових адміністративних правопорушень як правопорушниками, так і іншими особами. Кожне стягнення є мірою відповідальності, свого роду покаранням, призначеної за правопорушення, а застосування будь-якого стягнення означає настання адміністративної відповідальності та спричиняє для винної особи несприятливі юридичні наслідки.

6. З аналізу адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, передбачених КУпАП узагальнено всі види стягнень, які передбачені санкціями статей за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері.

Зроблено висновок, що в більшості випадків за дані адміністративні правопорушення накладається такий основний вид стягнення як штраф, при чому розмір варіюється від 1 до 1000 НМДГ. Крім того, інколи в санкціях норм передбачено в якості додаткового ще: або конфіскацію предметів або грошей, які стали безпосереднім об'єктом або знаряддям вчинення адміністративного правопорушення; або позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. До того ж, крім штрафу, в якості основного стягнення в санкціях певних норм є ще такий вид стягнення як громадські роботи. Однак, найбільш розповсюдженим основним стягненням за вчинення адміністративних правопорушень в інформаційній сфері є штраф.

7. Розроблено пропозиції та визначено перспективні напрями удосконалення правових засад з питань адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в інформаційній сфері. Так, по-перше, перспективним напрямом для вітчизняних дослідників визнано питання щодо встановлення адміністративної відповідальності за розголошення даних, які становлять лікарську таємницю, публічних осіб. По-друге, увагу слід приділити заходам просвітницької діяльності щодо норм чинного законодавства та особливостей адміністративної відповідальності за порушення законодавства в частині розголошення персональних даних у сфері охорони здоров'я, а також заходам протидії такому розголошенню. По-третє, в законі про правовий режим комерційної інформації потрібно гармонійно поєднати приватноправові та публічно-правові інтереси суб'єктів суспільних відносин у контексті євроінтеграційних спрямувань та внести зміни до статті 164-4 КУпАП щодо адміністративної відповідальності за правопорушення в цій сфері. В-четверте, для вдосконалення захисту інтелектуальної власності в умовах поширення Інтернет-технологій для посилення адміністративної відповідальності за незаконне розміщення та використання об'єктів авторського та суміжних прав у мережі Інтернет, необхідно внести зміни до статті 164-9 КУпАП: у назві та тексті після слова «розповсюдження» доповнити словом «прокат»; після слова «конфіскацією» додати слова «та знищенням»; слово «десяти» замінити словом «п'ятдесяти»; слово «п'ятдесяти» замінити словом «восьмидесяти». По-п'яте, вбачається доречним передбачити: процедуру попередження порушника через Інтернет-провайдера та у разі продовження порушення - застосування санкцій до нього у вигляді припинення надання послуг з розміщення Інтернет-сайту або доступу до мережі Інтернет; процедуру, відповідно до якої Інтернет-провайдер (чийі послуги були використані для порушення прав - авторських, суміжних) несе з особою-правопорушником відповідальність - солідарну; з метою забезпечення інформаційних прав громадян та суспільства на отримання повної та об'єктивної інформації та для вдосконалення правових вимог щодо

дотримання журналістами етичних та професійних стандартів, - розробити та внести зміни до чинного законодавства України, які будуть спрямовані на підвищення відповідальності журналістів при здійсненні своїх професійних обов'язків. По-шосте, запропоновано доповнити КУпАП визначення таких термінів, як «адміністративна відповідальність», «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері», у чинних статтях потрібно більш конкретно вписати, хто, за яку чи стосовно якої інформації може бути притягнений до адміністративної відповідальності.

Тобто, на сьогодні актуальним залишається питання щодо вдосконалення законодавства України в інформаційній сфері шляхом затвердження змін до існуючих законів, а також прийняття нових законів в цій сфері. Наступним же етапом вдосконалення законодавства України в інформаційній сфері має стати його систематизація. Складовими частинами процесу удосконалення законодавства в цій сфері мають бути: 1) внесення в КУпАП визначення таких термінів, як «адміністративна відповідальність» та «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері»; 2) в чинних статтях потрібно більш конкретно вписати, хто, за яку чи стосовно якої інформації може бути притягнений до адміністративної відповідальності за адміністративні правопорушення в цій сфері; 3) потрібно постійно, відповідно до змін у соціальній, економічній, політичних сферах, вносити зміни та додавати нові склади адміністративних правопорушень в інформаційній сфері із метою охорони державних та суспільних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник; пер. з рос. Х.: Консум, 2001. 656 с.
2. Остапенко О.І. Адміністративне право: навч. посібник. К.: Правова єдність, 2008. 536 с.
3. Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорії і практики). К.: Освіта України, 2010. 388 с.
4. Адміністративне право України. Академ. курс: підручник: у 2 т. Т.1. Заг. частина /ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Юридична думка, 2004. 584 с.
5. Марущак А.І. Інформаційне право: Доступ до інформації: навч. посібник. К.: КНТ, 2007. 532 с.
6. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86#n2491/>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB#n125>.
8. Єсімов С.С. Юридична природа адміністративних правопорушень у інформаційній сфері. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 128 – 136.
9. Тихомиров О.О. Інформаційні правопорушення: теоретико-правова концепція. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2015. № 1(17). С. 38-47.
10. Тихомиров О.О. Інформаційний делікт як підстава «інформаційної» юридичної відповідальності: відмітні ознаки. *Інформація і право*. 2019. №1(28). С. 37-44.

11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
12. Тихомиров О.О. Інформаційні правопорушення: теоретико-правова концепція. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2015. № 1 (17). С. 38-47.
13. Тихомиров О.О., Тугарова О.К. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері: навчальний посібник. Київ: Нац. акад. СБУ, 2015. 172 с.
14. Волкова А.О. Особливості юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері. *Правова інформатика*. 2014. № 1 (14). С. 72–80.
15. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. С. 165-187.
16. Тихомиров О.В. Інформаційний делікт як підстава «інформаційної» юридичної відповідальності: відмітні ознаки. *Інформація і право*. № 1(28)/2019. С. 37-44.
17. Сторожук І.П. Інформаційне правопорушення як підстава адміністративної відповідальності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск 3(32). С. 65-69.
18. Кирилюк А.В. Поняття та види інформаційних правопорушень. *Часопис цивілістики*. 2017. Випуск 26. С. 51-55.
19. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія /І.В. Арістова та ін. ; за заг. ред. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. 344 с.
20. Писаренко Г.М. Підстави юридичної відповідальності в інформаційній сфері. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2017 р. № 2 (56). С.14-18.
21. Правдюк С.М. Інформаційні правопорушення: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2015. 21 с.

22. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
23. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І.В. Арістова та ін.; за заг. ред. К.І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. 344 с.
24. Типові правила користування бібліотекою вищого закладу освіти Міністерства освіти України: Наказ Міністерства освіти та науки України № 321 від 31 серпня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0321281-98#Text>.
25. Про затвердження Типових правил розміщення зовнішньої реклами: Постанова Кабінету Міністрів України № 2067 від 29 грудня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2067-2003-%D0%BF#Text>.
26. Про телебачення та радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>.
27. Про інформацію: закону України від 02.10.1992 №№ 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
28. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності: Конвенція від 14.07.1967 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text.
29. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>.
30. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
31. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 року № 3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>.
32. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. №393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

33. Про рекламу: Закон України від 03.07.1997 р. № 270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
35. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08/07/2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.
36. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>.
37. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних: Закон України від 23.03.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-14#Text>.
38. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
39. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
40. Загальна теорія права: підручник за заг. ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
41. Кельман М.С. Загальна теорія права: підруч. К.: Кондор, 2002. 451с.
42. Відповідальність у праві: філософія, історія, теорія: моногр. за заг. ред. І.Безклубого. К.: Грамота, 2014. С. 145-146.
43. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права і держави: навч. посіб. 3-е вид., зі змінами і доп. К.: ІСДО, 1995. С. 149.
44. Кельман М.С. Загальна теорія держави та права: підруч. Львів: «Новий світ – 2000», 2003. С. 478.

45. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник. С.М. Алфьоров та ін. Луганськ: Центр навчальної літератури, 2011. 216 с. URL: https://pidru4niki.com/19310227/pravo/administrativna_vidpovidalnist.
46. Адміністративне право України. Повний курс: підручник В.В. Галуцько та ін. Херсон: Олді-Плюс, 2018. 446 с.
47. Адміністративна відповідальність: характеристика та накладення адміністративних стягнень. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9769/>.
48. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
49. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України від 03.11.2015 р. № 743-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19#Text>.
50. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>.
51. Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення: Закон України від 10.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-19#Text>.
52. Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років: Закон України від 10.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text>.
53. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>.
54. Муляр Г.В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства щодо захисту персональних даних у сфері охорони здоров'я. *Адміністративне та митне право. Правова позиція*. 2020. № 3 (28). С. 45-49.
55. Капітаненко Н. Адміністративна відповідальність за отримання, використання та розголошення комерційної таємниці за ч.3 ст. 164-4 КУпАП.

56. Андрощук Г. Захист комерційної таємниці в США: економічний вплив і практика правозастосування. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 1. С. 76-85.

57. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав: Проект Закону України № 6523 від 15.06.2019
URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=37985.

58. Проблеми інформаційного законодавства України в сфері створення, поширення та використання інформації та шляхи їх вирішення. Аналітична записка. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1189>.

59. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

